

PETRAS DOVYDAS ŠIDAGIS

Pamąstymai apie krikščioniškosios pedagogikos perspektyvas

**Pamąstymai
apie krikščioniškosios
pedagogikos perspektyvas**

PETRAS DOVYDAS ŠIDAGIS

**Pamąstymai
apie krikščioniškosios
pedagogikos perspektyvas**

Vilnius – 2025

*Viršelio paveikslėlis sukurtas
dirbtinio intelekto programa „Copilot“*

ISBN 978-609-08-0673-9

Spausdino PRINT GROUP Sp. z o.o.

Pratarmė

Šį darbą skiriu pirmiausia savo šeimai: žmonai Nijolei, dukrai Evelinai ir sūnui Pauliui, taip pat kolegoms pedagogams bei kitiems būsimiems skaitytojams.

Atgimus mūsų Tėvynei ir atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, iškilo poreikis atkurti ir tautinį švietimą. Pirmiesiems edukologams po sovietmečiu prievarta diegtos ateistinės ideologijos Lietuvos mokyklose buvo nelengva. Nors jau tarpukariu buvo garsių edukologų, tokių kaip S. Šalkauskis, A. Maceina, bet tęsti jų idėjas, įgyvendinti jas švietime ir pakeisti esamą sistemą buvo ir šiandien yra labai sunku. Juolab, kad iš JAV, Vakarų Europos ateinančios naujos edukologijos kryptys, pervertinančios individualizmą, nukrypsta nuo klasikinės edukologijos ir jos pagrindinių principų, tokių kaip pasaulėžiūros principas. Studijuojant krikščioniškąją pedagogiką, teko išgirsti ir pažinti krikščioniškosios krypties mokslininkus pedagogus, tokius kaip doc. Stasė Dzenuškaitė. Taigi pirmiausia didelė padėka šiai krikščioniškosios edukologijos mokytojai, kuri man padėjo išugdyti edukologijos pagrindus ne pagal

tarybinės mokyklos pedagogų rengiamą kvalifikaciją, bet paruošė mane kaip krikščioniškosios edukologijos atstovą, ypač akcentuodama pasaulėžiūros principo svarbą edukologijoje. Šiuo tikslu buvo parašyti straipsniai, o vėliau gimė idėja šiuos straipsnius sujungti ir sudėti į šią knygėlę, pavadintą „Pamąstymai apie krikščioniškosios pedagogikos perspektyvas“.

Labai dėkoju vysk. Jonui Borutai ir kun. Eitvydui Merkiui, broliams pranciškonams už katalikų teologijos, liturgijos ir Šv. Rašto išaiškinimą Šv. Dvasios šviesoje. Remiantis jų aiškinimais, paskaitomis, mokymais ir pagalba Viešpats man padėjo suprasti Evangeliją. Taip pat dėkoju Vilniaus Maironio progimnazijos lituanistams, ypač mokytojai Sonatai, už tekstų redagavimą, ateitininkui Dainiui už leidybos konsultacijas. Knygelėje vartojamas žodis *edukologija*, mano požiūriu, yra suprantamas kaip žodžio *pedagogika* sinonimas, bet vartojamas labiau mokslinė prasme ir yra naujoviškesnis. Visiems, kurie neįvardyti, bet koku nors būdu prisidėjo prie knygelės sudarymo, teatlygina Viešpats. Visiems linkiu Dievo palaimos.

Autorius

Ivadas

1251 m. liepos 17 d. popiežius Inocentas IV tuoj po Mindaugo krikšto savo bule Lietuvą paskelbė Katalikiška Lietuvos karalyste [13]. Popiežiaus paskelbta žemiška karalystė – aliuzija į Dievo karalystę žemėje visai tautai išganyti, kad jos nariai Dievo malone, pradedant jau čia, žemėje, o po šios laikinos kelionės pabaigos – danguje, pasiektų visišką savo laimę, būdami kartu su Viešpačiu Jėzumi Kristumi ir Dievo Motina Švč. Mergele Marija. Per karaliaus karūnaciją, įteikiant Žemę simbolizuojantį rutulį su viršuje esančiu kryželiu, sakoma, kad šio pasaulio karalystės tampa mūsų Dievo Jėzaus Kristaus karalyste. Visi žmonės Jėzuje Kristuje yra lygūs, nes tampa Dievo vaikais. Tai svarbūs istoriniai faktai mūsų tautos valstybingumo pradžioje – gimstant valstybei. Šiandien po daugelio istorijos verpetų Lietuva vėl atgavo Nepriklausomybę ir tapo demokratine šalimi. Lietuvos Respublikos ir Vatikano tarpusavio susitarimu Katalikų Bažnyčia ir valstybė veikia kaip atskiros nepriklausomos juridinės institucijos, kartu bendradarbiauja švietimo sistemoje visų Lietuvos piliečių labui ir gerovei. Šios Lietuvos Respublikoje veikiančios nuostatos leidžia Bažnyčiai laisvai veikti

vadovaujantis savo kanonais. Taipogi Bažnyčia, nors ir pripažįsta lemiamą Dievo valią, bet niekada nenori primesti savo valios laisvų piliečių tvarkomai valstybei: Pijaus XI enciklika „Quas primas“ mini, kad „gėdingai klystų, kas ginčytų žmogaus Kristaus valdžią visiems pilietiniams dalykams, nes jis yra gavęs iš Tėvo absoliučią teisę į kūrinius ir visa yra pavesta jo sprendimui. Tačiau, kol gyvena žemėje, jis visiškai susilaikė nuo tokios valdžios vykdymo, ir nors tuomet niekino žmogiškų dalykų turėjimą bei rūpinimąsi jais, leido ir šiandien tebeleidžia juos jų savininkams.“ Kristus vadovauja Bažnyčiai ir valdo visatą ne iš šio pasaulio, todėl „nėsigviešia mirtingų dalykų tas, kuris dovanoja dangaus karalystę“ (himnas *Crudelis Herodes Epifanijos oficine*). Kai Lietuvos žemė ir joje gyvenanti lietuvių tauta buvo suvienyta tuometinio jos valdovo Mindaugo, jo sprendimu pačioje valstybės egzistavimo pradžioje popiežiaus Inocento IV bule įgavo savo valstybingumą tuometinėje Europoje kaip pripažinta krikščioniška valstybė – Katalikiška Lietuvos karalystė. Taigi, kuriant mūsų šalies modernią švietimo viziją, **labai svarbu įvertinti ne tik laisvą žmogaus valią, bet ir mūsų krikščionišką tikėjimą: visa, kas gera, pirmiau mūsų Dievas pasirinko.** Taigi Vakarų krikščioniškojoje civilizacijoje slypi mūsų autentiškumo šaknys, perėjusios į bendrą tautos tradiciją, kurią privalome ir toliau tęsti per savo piliečių bendrąjį ugdymą. Tai svarbu dėl mūsų vienybės, tautos bei valstybės gerovės. Šie istoriniai faktai privalo būti tinkamai įvertinti rašant Lietuvos švietimo viziją, Lietuvos švietimo koncepciją, bendrąsias

programas. Be abejo, į tai jau buvo atsižvelgta priimant mūsų šalies Konstituciją, kur teigiama, kad dėl laisvos valios principo įgyvendinimo valstybinės mokyklos yra pasaulietinės, tačiau tikybos pasirinkimas perduotas tėvams apsispręsti. Gerb. kun. Vaclovas Aliulis, kuris buvo vienas iš LR Konstitucijos rengėjų, tai padarė labai sėkmingai, nes tikybos dalykas mokykloje buvo integruotas į visą švietimo sistemą atsižvelgiant į šeimos – tėvų ir mokinių – laisvą pasirinkimą, įvertinus krikščionims privalomą pareigą skelbti Evangeliją pasauliui. Toks suderinimas ir šiandien nesukelia jokio skaldymosi, bet tarnauja mūsų tautos ir mokyklos bendruomenės vienybei. Grėsmė kiltų tuomet, jei, pirma, neįvertintume žmonių laisvos valios principo pasirinkti, nusikalstume demokratijai ir laisvam asmens apsisprendimui, o ateityje tai galėtų virsti tironija. Antra, iš kitos pusės, jei neįvertintume, kad ne tik mūsų valstybė, bet ir visa Vakarų civilizacija gimė iš krikščioniškojo žmonių tikėjimo ir kultūros, nusikalstume prieš savo tapatybę, prarastume savo tikrovišką veidą, dorą, galų gale žmones, tautą bei mūsų valstybingumą. Tad skelbti Evangeliją krikščionims yra ne tik pareiga, bet tam tikra prasme ir valstybės likimas. Šie du momentai akivaizdžiai rodo, kad švietime turime įvertinti Dievo mums duotą tikėjimą kaip didžiulę neįkainojamą dovaną. Dėl jos Mindaugo laikų pradžioje gimė krikščioniškoji mūsų tautos kultūra ir jos nebegalėjo užgesinti jokios istorijos peripetijos. To pasekmė – sukurta Lietuvos valstybė, kuri ir leido lietuviams prisijungti prie laisvos Europos valstybių bendrijos. Šioje knygelėje

bandau visa tai paanalizuoti derindamas su šių laikų demokratinės Lietuvos valstybės esama santvarka, kuri teisiškai realizuoja mūsų iškovotą laisvę, garantuoja laisvą asmens apsisprendimą dėl tikėjimo bei suteikia teisę laisvai skelbti Kristaus Gerąją Naujieną. Tačiau šiandien pasaulyje kyla nemažai grėsmių, tokių kaip nepamatuotas individualizmas ir iškreipianti moralę etinio reliatyvizmo ideologija [5], [9]. Kad Evangelijos skelbimas ateityje nebūtų visiškai nutildytas, manau, jog visus šiuos dalykus dar reikia mūsų edukologams tinkamai įvertinti ir praktiškai harmoningai suderinti su vien švietimo sistemoje veikiančiais dėsningumais, tokiais kaip pasaulėžiūros principas. Jis buvo nuosekliai išaiškintas vieno iš Lietuvos edukologijos pradininkų prof. S. Šalkauskio raštuose [2], pateiktas edukologės doc. Stasės Dzenuškaitės darbuose bei paskaitose [3]. Tai atveria gražias krikščioniškosios pedagogikos perspektyvas Lietuvai ir mūsų tautai su Viešpaties pagalba kurti Kristaus idealu pagrįstą dvasinę, nors dar žemišką, todėl netobulą, bet jau čia, žemėje, priartintą Dievo karalystę, kur klestėtų visų piliečių santarvė ir gerovė, o ją Viešpats tinkamu laiku atkurs danguje tobulą.

Jau XIX a. filosofas, mąstytojas Tokvilis* (Tocqueville) pastebėjo, kad „demokratinė visuomenė pati

* Pagal 2022 m. sausio 21 d. „Katalikų medijų centro“ kanale prof. dr. Alvydo Jokubaičio skaitytą paskaitą „Kodėl demokratijos laikais sunku ugdyti žmonių dvasinį gyvenimą?“ (Šiluvos deklaraciją apmąstant): <https://www.youtube.com/watch?v=aZ3uOxLtWD4>.

iš savęs negali išspręsti žmonių dvasinio ugdymo problemų. Todėl demokratija negali būti be religijos. Kitaip demokratija, išnaudojusi visus dvasinius išteklius, paveldėtus iš praeities, taptų nauja vergove, kur į pirmą vietą iškeliamas materializmas ir kūno malonumai. Tačiau svarbiausi žmogaus gyvenimo aspektai – dvasiniai. Žmogus, kitaip negu kiti gyviai žemėje, sprendžia dvasinius dalykus, pavyzdžiui, gyvenimo prasmės klausimą. Per išugdytą dvasią pasireiškia tokie žmogaus asmenybės sielos gėrio ir grožio vaisiai kaip gerumas, gailestingumas, meilė, ištikimybė... Tai ugdo žmonių tarpusavio bendravimas. Individualizmas uždaro atskirą individą į kiautą, atriboja jį nuo bendruomenės, todėl žaloja, pakerta dvasią. Demokratija be dvasios iškreipia meilės sampratą ir padaro ją instinktu. Ši santvarka be Bažnyčios nežino, kaip kelti žmogaus dvasinį gyvenimą. Savaimė šis gyvenimas nekyla, todėl demokratija gali griauti ir naikinti žmogaus dvasią, atbukinti visuomenę. Tai gali baigtis pilietinės visuomenės moraliniu išsigimimu ir pačių piliečių degradacija. Be gero žmogaus negali būti ir geros santvarkos. Demokratija nedraudžia, bet ir neskatina. Būtina suvaldyti ir drausminti mintis. Demokratinio žmogaus dvasios nuosmukį gali įveikti tik Bažnyčia per šeimą, visuomenės ugdymą. Todėl demokratinėje visuomenėje valstybės švietimas privalo būti atviras Bažnyčios teikiamam religiniam žmogaus dvasios ugdymui.

1 skyrius

APIE ŠIŲ DIENŲ ŠVIETIMĄ

Pakalbėkime apie šių dienų švietimą. Deja, be teisingo švietimo mes kaip tauta ir kaip valstybė judame tarsi į prarają. Lietuvių tautai gresia fizinis išnykimas dėl emigracijos ir mažo gimstamumo, o žmonių savižudybės Lietuvoje užima pirmą vietą Europoje. Su kuo palyginti mūsų šiandienio švietimo situaciją? Deja, atrodo lyg vargšai, edukologijos mokslo prasme sėdintys ant savo aukso ir brangenybių pilno maišo, bet alkani ir nuliūdę, nes atmetame savo brangų edukologijos mokslo palikimą. Atmetę emocijas, pasidomėkime tuo, ką sako mūsų protas, ko moko išmintis? O protas ir išmintis teigia, kad amžinosios vertybės ir lieka amžinos, o laikinosios – laikinos. Jei atsuktume laiką atgal, visos laikinosios vertybės išnyktų, o amžinosios visada išlieka. Laikas jų negali ištrinti. Tad elkimės taip, kaip sako mūsų protas: reikia vadovautis amžinosiomis vertybėmis, kurias Vakaruose inicijavo krikščionių bažnyčia, sukūrusi Vakarų krikščioniškąją kultūrą. Mūsų Tėvynėje – tai tikras lobis, bet jų įgyvendinti neleido sovietinė ateistinė okupacija. Net vokiečiai pavydėtų, nes neturi tokio mąstytojo

kaip lietuvis A. Maceina. Todėl pasisakau už edukologijos klasiką A. J. Komenskį, S. Šalkauskį [2], A. Maceiną ir kitus mūsų piliečius edukologus. Visi vakariečiai – vokiečiai, anglai ir kitos tautos – turi savo edukologų, kuriuos visada vertino, nes tuo metu jie davė gražių savo tautos ugdymo vaisių. Ugdydami savo piliečių dvasią, jie sukūrė Vakarų civilizaciją. Deja, ir čia diegiama individualizmo kultūra nusi-gręžia nuo šių edukologijos lobių, nors JK savivaldybės mokyklos dar išlieka pavyzdžiu, kaip išsaugoma edukologijos klasika Vakaruose. Turime Vakarų kultūrai grėsmę atnešantį vadinamąjį Vakarų dekadansą. Tam blogiui pasitarnauja mums gerai žinomas marksizmas, šiuo atveju nauja jo politinė srovė – liberalmarksizmas, kaip „išlaisvinimo“ srovė, „išlaisvinusi“ minėtą individualizmą bei jo propaguojamą etinį reliatyvizmą [9]. Popiežius Jonas Paulius II [5] rašo, kad „(...) taip mėginama sukurti grynai žmogišką moralę, kurioje žmogus, remdamasis vien savo protu, pats sau autonomiškai susikuria moralinį įstatymą. Tokia subjektyvi, realistinė ir utilitaristinė moralė yra laikoma etinio reliatyvizmo siela.“ Neikime neišbandytu eksperimentų keliu, kur slypi pavojai, pirmiausia mūsų jaunimui. Be A. Maceinos, prof. S. Šalkauskio, Komenskio, t. y. be Vakarų krikščioniškosios kultūros puoselėtojų mūsų edukologijoje, mes vis labiau panašėjame ir panašėsime į pagonis neigiama prasme – ateistus, negailestingą nedemokratišką kultūrą kuriančius žmones, kuriems vertės rodikliu tampa ir taps tik laikinosios vertybės: materialus turtas,

pinigai, kūno malonumai, neribotos asmeninės užgaidos ir valdžia. Anot mūsų karalienės Mortos, ne tarnavimo Tėvynei, o valdžios sau siekiančiais tų laikų Lietuvos pagonimis, kuriuos ji taikliai pavadino „beždžionėmis“. Šv. Raštas mums primena, kad „kūno darbai gerai žinomi – tai ištvirkavimas, netyrumas, gašlavimas, stabmeldystė, burtininkavimas, priešiškusimas, nesantaika, pavyduliavimas, piktumai, vaidai, nesutarimai, susiskaldymai, pavydas, girtavimai, apsirijimai ir panašūs dalykai. Aš jus išpėju, kaip jau esu išpėjęs, jog tie, kurie taip daro, nepaveldės Dievo karalystės. Dvasios vaisiai yra meilė, džiaugsmas, taika, kantrybė, malonumas, gerumas, ištikimybė, romumas, susivaldymas...“ (Gal 5, 19–23).

Jei nesirūpinsime savo Tėvynės švietimu, turėsime tai, kas šiandien vyksta su mūsų pasaulio gamta. Ji labai geras lakmuso popierėlis, rodantis, kad einama ne tuo keliu. Ekologija turi prasidėti nuo žmogaus dvasinės ekologijos ir viskas žmonėse ir tautose atsisotos į savo vietas, taip pat ir gamta, jei žmogus bus teisingas, gailestingas, nuosaikus, mylintis. Tokia šių dienų edukologijos misija ir vizija.

2 skyrius

KAIP TIKĖJIMAS IR MOKSLAS SUTARIA

Ivadas. Paprastai kalbant apie mokslo ir tikėjimo santykį, šie darniai sutaria iš esmės dėl to, kad, pavyzdžiui, pasaulio atsiradimo ir jo egzistencijos klausimais mokslas fizikos dėsnių ir hipotezių kalba ieško atsakymo į klausimą, kaip atsirado mūsų begalinė visata. Tuo tarpu tikėjimas gvildena teologijos atsakymą į visiškai kitokį, tai yra pasaulio atsiradimo prasmės klausimą: kodėl Dievas sukūrė žmogų ir šį pasaulį su nepaprasto grožio ir didinga mus supančia visata? Kitaip sakant, mokslas ir tikėjimas niekada nesusitiks, nes jie nagrinėja skirtingus šio pasaulio pradžios aspektus, todėl visada eina kartu vienas su kitu. Tačiau yra sritys, kur mokslas ir tikėjimas neišvengiamai susiduria tarsi akis į akį. Tai Šv. Rašto užuominos ne vien tik Pradžios knygoje apie pasaulio sukūrimą, bet ir 1Pt ir 2Pt laiškuose apie fizikinę pasaulio pabaigą. Tai gali paliesti ir mus, ypač mūsų tikėjimą. Tikėjimas, aišku, yra Dievo dovana, tačiau ar mes šiame susitikime patys tiesiame ranką link jo? Ką galėtų mūsų protas pasakyti tikėjimui? Kitaip, atsiribojimas? Ar tuomet būtų pateisinama,

o gal pakaltinama prieš mūsų tikėjimą? Anot šv. Tomo Akviniečio, čia protas ir tikėjimas – kaip du žmogaus sparnai, galintys jį kelti į dvasines aukštumas. Tai gali padėti mums atsinaujinti Dievo ir artimo meile, kad džiaugtumėmės Jėzaus atpirkimu ir Dievo gailestingumu, priimdami Jėzų Švč. Sakramente ir sekmadieniais švęsdami šv. Mišias bažnyčioje.

Nobelio premija buvo apdovanoti mokslininkai, kurie pagal supernovų sprogimus galaktikose nustatė greitėjančią visatos plėtimąsi. Kad visatos erdvė* plečiasi, buvo spėjama jau nuo A. Einšteino laikų. Tai įrodė šviesos, atkeliavusios iš tolimų galaktikų, poslinkis link raudonojo šviesos spektro dalies. Kitų nuomone, pagal fizikinius dėsnius visata turėtų nustoti plėstis ir tam tikru momentu po Didžiojo sprogo turėtų pradėti trauktis. Tačiau realybė pa-

* Kaip įsivaizduoti visatos erdvę? Vaizdumo dėlei, jei iš trimatės, sunkiai įsivaizduojamos visatos pašalintume vieną erdvės matą, pavyzdžiui, aukštį, visatos modelis taptų dvimate plokštuma. Ir ta plokštuma būtų mums gerai įsivaizduojama rutulio paviršiaus plokštuma kaip dvimatė, begalinė ir išlenkta. Tokios plokštumos plėtimąsi labai būtų paprasta įsivaizduoti kaip pučiamą balioną, o plėtimosi greitį galima būtų išmatuoti tarp dviejų labiausiai vienas nuo kito nutolusių taškų ant baliono paviršiaus. Toks plėtimosi modelis – reliatyvus bet kurio taško atžvilgiu, begalinėje plokštumoje neturintis jokio stacionaraus centro ar atskaitos taško. Tačiau čia tik dvimatis besiplečiančios visatos erdvės modelis. Reali visatos erdvė yra trimatė, begalinė, išlenkta. Visatos erdvė plečiasi geometrine progresija greitėjančiai, reliatyviai kiekvieno stebėtojo, esančio bet kurioje jos erdvės vietoje, atžvilgiu. Tokia yra šių dienų mokslo visatos samprata.

tvirtino, kad Visata plečiasi ir ne bet kaip, bet greitėdama. Tai verčia daryti, pasak mokslininkų išvadų, vadinamoji „tamsioji energija“, kuri pagal skaičiavimus užpildo apie 70 proc. visos visatos energijos ir masės^{**}. Remiantis tokia greitėjančiai besiplečiančios visatos erdvės fizikine realybe kuriamos ir naujos visatos vystymosi bei pabaigos hipotezės. Plačiau apie tuos mokslinius atradimus ir hipotezes galima

^{**} Tamsiosios energijos nederėtų painioti su tamsiąja medžiaga. Tamsiąja medžiaga vadinama dar neatrasta medžiaga, kuri su įprasta medžiaga sąveikauja tik su viena iš keturių fundamentalųjų sąveikų – gravitacine, o visas kitas, įskaitant ir elektromagnetinę (t. y. šviesa, radijo bangos ir kt.) ignoruoja. Ji sudaro maždaug penkis kartus daugiau materijos nei visos mums regimos visatos materija. Mokslininkai mano, kad tamsioji materija suformavo dabartinę visatą, galbūt net lėmė įvairių gyvybės formų atsiradimą. Tamsiosios medžiagos įtaka matoma ne tik visatos masteliu, bet ir mažesniu – iki galaktikų tamsiosios medžiagos halų dydžio. Tamsioji materija yra tartum nematoma ranka, kuri valdo (pakeičia) žvaigždžių trajektorijas nuo jų laukiamo kurso. Tamsioji energija kaip ir tamsioji materija su įprasta medžiaga taip pat sąveikauja tik gravitaciškai, tačiau pasižymi priešingu gravitacijai poveikiu: ji stumia medžiagą ir verčia erdvę plėstis. Nustatyti tamsiosios energijos ir materijos paslaptis tapo viena iš svarbiausių šių dienų kosmologijos ir netgi fizikos mokslo uždavinių. Tačiau taip pat tikėtina, kad „tamsioji materija“ ir „tamsioji energija“ gali būti visatos, kokią mes matome ar matysime, veiksniai iš „anapus“, už mūsų visatos erdvės ir laiko horizonto ribų. Jų poveikis nebūtinai atitinka mums žinomus fizikinius dėsnius. Jėzus Kristus – Dievas, atėjęs iš „anapus“ dėl mūsų išgelbėjimo, tai paliudijo, aiškindamas Šv. Rašto paslaptis ne tik žodžiais, bet ir darbais, kai ėjo ežero vandens paviršiumi ar kai žmonėms dalijo duoną.

išgirsti TV kanalų „Discovery science“ ir „National geographic“ laidose apie visatą ir jos paslaptis. Įdomu, kad mokslas šio pasaulio fizikinį paveikslą dažnai atskleidžia stulbinamai panašų į tą, kurio logika sutaria su apreiškimu – t. y. kontingentišką, kaip visiškai atskirą ir nebūtiną Dievui kūrinį, manau, šiuo atžvilgiu ne tokį, kurio vaizdą randame induizmo ar jogos mokymuose. Dar daugiau, filosofas Žanas Gitonas lietuviškai išleistoje mokslo populiarinimo knygoje „Dievas ir mokslas“ [7] atskleidžia, kad visata yra sutvarkyta holistiškai: bet kuri dalis atspindi likusią visumą. Mokslinis eksperimentas kvantinės mechanikos srityje, vadinamas kvantiniu susietumu, realiai tai patvirtina. Naujosios hipotezės apie mūsų visatos egzistencijos pabaigą liudija, jog tikėtina, kad Biblijoje minima pasaulio atbaiga bus ne koks nors lokalus įvykis žmonijai, kaip iš kosmoso atklydusios kometos ar asteroido sprogo katastrofa Žemėje, o globalus įvykis visos visatos mastu, kuris gali būti nenuspėjamas. Šių dienų žmogų tai gąsdina ir baugina, tačiau kartu tai reiškia kažką labai ypatinga, nes tai svarbu kiekvieno žmogaus dvasiniam pasauliui. Sutikime, kaip ir Biblija, nors ne visiems ji patinka, tačiau kokia yra svarbi kiekvieno asmens dvasiniam tobulėjimui! Taigi, kas Šv. Rašte bendra su fizikiniu pasauliu?

Advento pradžioje prieš šv. Kalėdas bažnyčioje skaitomas Šv. Raštas Kristaus antrojo atėjimo pasaulio pabaigoje tema. Čia minima pasaulio „griūties“ tema ne tik dvasine, bet ir fizikine prasme. Tai šv. Petro

antrasis laiškas – tam tikras perspėjimas pagonims, nupuolusiems ir atkritusiems į stabmeldystę krikščionims, tačiau ir raginimas ištikimiems Kristui krikščionims nuolat budėti. Laiške rašoma, kad „dabartiniai dangūs ir žemė tuo pačiu žodžiu yra palaikomi ugniai, saugomi teismo ir bedievių žmonių žuvimo dienai. Tačiau, mylimieji, vienas dalykas neturi likti jūsų nepastebėtas: viena diena pas Viešpatį yra kaip tūkstantis metų ir tūkstantis metų – kaip viena diena. Viešpats negaišta ištesėti pažado, kaip kai kurie mano, bet kantriai elgiasi su jumis, nenorėdamas, kad kuris pradžutų, bet kad visi atsiverstų.“ (2 Pt 3, 8–9). Užuomina antrajame Petro laiške taip pat liudija, kad „(...) Viešpaties diena ateis kaip vagis. Tuomet dangūs praeis su smarkiu ūžesiu, elementai sudegs ir suskils, ir žemė su savo kūriniais sudegs.“ (2 Pt 3, 10). Pasaulio pabaigoje, kai antrą kartą ateis Kristus, mokslinė prasme yra keletas visatos pabaigos hipotezių.

Kosminių teleskopų šiandien stebima visata pasirodo kaip eksponentiškai besiplečianti, tad jos pabaigą visų pirma galima paaiškinti tokia fizikine hipoteze: kai visatos plėtimosi pagreitis įgis didelius mastus, elektronai, atomai ir jų dalys dėl milžiniškos plėtimosi energijos tiesiog bus išplėsti iš savo orbitų ir suirs. Įdomumo dėlei, mokslininkai čia apskaičiuoja laiką, kad toks atomų suirimas, išplėšiant juos iš orbitų besiplečiančioje visatoje, faktiškai galėtų įvykti ne anksčiau kaip po 20 mlrd. metų. Viešpats tikrai kantrus, tačiau ar iki to laiko ar bent šiuo metu esame saugūs? Manau, saugūs galime būti tik tuo atveju,

jei gyvename dorai ir pagal Dievo valią, nes Biblija pasaulio pabaigą sieja su žmonių ir tautų moralės nuopuolio ženklais. Tai priklausys nuo Tėvo valios. Visatos pabaigos momentas gali būti netikėtas, kaip Biblijoje minimas „vagies atėjimas“. Kaip paaiškinti šį palyginimą mokslo požiūriu? Būsimas pasaulio pabaigos įvykis gali būti iš anksto mokslo nenustatomas ar nepastebimas vien dėl to, kad kritiniu momentu fizikinių greitėjančiai besiplečiančios visatos įvykių seka jokiais žemiškomis priemonėmis negali būti fiziškai iš anksto nustatoma ar nuspėjama. Biblija čia tik teigia, kad tuo metu „(...) saulė užtems, mėnulis nebeduos šviesos, žvaigždės kris iš dangaus, ir dangaus galybės bus sukrėstos (Mt 24, 29).“ Priminsiu, kad tolimiausias galaktikas ir žvaigždes mes matome dėl jų išspinduliuotos energijos fotonų (šviesos) dalelėmis, kurios kaip šviesa pasiekia mus po tūkstančių, milijonų ar net milijardų metų, priklausomai, koku atstumu tas visatos objektas – galaktika ar žvaigždė – yra nuo mūsų. Taigi šiandien visatą mes stebime tokią, kokia ji buvo kažkada praeityje. Todėl atsekti stebėjimo būdu, kas su visata vyks rytoj, o tuo labiau, kas bus šiandien, neįmanoma, nes šviesos nešėjas fotonas iš visatos pakraščių atskrieja ne didesniu kaip šviesos greičiu. Galingais teleskopais matome pirmąsias galaktikas po Didžiojo sprogimo. Kaip „tamsioji energija“ veikia ar veiks visatos plėtimąsi toliau, sunku suprasti. Tai parodytų tik laikas.

Šiandien astrofizikos mokslas pateikia ir kitokių visatos pabaigos hipotezių. Čia galimi dar du varian-

tai: pirmasis, jei „tamsiosios energijos“ stumianti įtaka visatos medžiagai nesikeistų, jos erdvė plėstųsi ir toliau, antrasis, jei ateityje „tamsiosios energijos“ poveikis visatos medžiagai imtų mažėti, tada neišvengiamai jos vietą užimtų priešingos krypties – materiją spaudžianti – gravitacija. Pirmuoju atveju pagal visuotinę entropijos dėsnį, būdingą ne tik gyvybei, bet ir visai materijai, pasibaigus žvaigždžių kurui, besiplečiančios visatos laukų neišvengiama lėta mirtis šaltyje, o antruoju atveju dėl gravitacijos poveikio visata nustotų plėstis ir pradėtų trauktis. Visatos pabaigai pagal susitraukimo ar kolapso hipotezę būtų būdingas karštis. Tokiu atveju visata neišvengiamai grįžtų į savo pradinį singuliarinį tašką, kalbant filosofškai, materialine prasme į „nieko“ būseną, kaip ir Viešpats pasaulį sukūrė „iš nieko“ (pirmoji Senojo Testamento genezės knyga).

Visatos suirimo ar susitraukimo hipotezės moksliniu požiūriu vienu ar kitu aspektu būtų panašios į Biblijoje minimą „Viešpaties dieną“. Psalmynas apie Viešpaties atėjimą (teofanija) čia kalba: „VIEŠPATIES artume kalnai tirpsta lyg vaškas, visa žemė – nuo Viešpaties artumo (Ps 97, 5).“ Savo drąsiausia vaizduote negalime suvokti Dievo galios. Visatos laiko egzistencija taip pat išnyktų ir viskas, kas buvo, yra ir bus, taptų viena realybe, viena tikrove Dievuje – amžinybėje.

Kadangi visata reliatyvi, iš tikrųjų galima būtų teigti, kad jos ne tik pradžia, bet ir pabaiga nuolat egzistuoja kiekviename žmoguje. Kitaip sakant, tas

taškas yra reliatyvus kiekvieno stebėtojo atžvilgiu nepriklausomai nuo to, kurioje visatos vietoje tas stebėtojas yra. Kiekvienam tikinčiam į Dievą, tas centras – tai Jėzaus Kristaus kryžius, per kurį Dievas parodė mums meilę, pranokstančią bet kokią žinojimą^{***}. Asmeniškai žmogui pasaulio pabaiga reiškia sielos perėjimą į amžinybę, nes visatos laiko tėkmė baigėsi, užbaigdama ir sielos apsisprendimų virtinę, sugrįždama į tą pradžią, kur ji buvo sukurta kartu su kūnu ir jai buvo „įkvėpta“ Kūrėjo dvasia pagal Jo panašumą. Tada laikinosios pasaulio vertybės atsiskirs nuo dvasinių, įgytų per daugelį apsisprendimų žmogaus gyvenimo metu. Laikas nepajėgus jų ištrinti, nes dvasinės vertybės amžinos. Visatos pradžia kaip ir

^{***} Dievo malone tikintysis savo kančios ir mirties valandą vienijasi su Dievo Meile, kuri turi kryptį į Jėzaus Kristaus kryžių. Čia svarbu sielos kryptis, o ne jos būseną, teigia teologė Simona Vils. Turime būti paklusnūs Dievo, ne savo valiai. Tad visatos centre, anapus erdvės ir laiko ribų, atsiranda Jėzaus kryžius ir mūsų širdis, Jėzaus širdis ir mūsų širdis, atsižadanti savęs dėl Jėzaus. Tas centras yra Dievas. Meilė, įveikusi begalinius atstumus tarp Dievo ir Jo kūrinio, kančioje ir mirtyje susivienija, tarsi Jėzaus Kristaus kryžiuje „prikalama“ prie pačios meilės. Mes gauname malonę savo sielai augti dalyvaudami Jėzaus Kristaus kančioje, sunkią valandą savo kančią jungdami su Jėzaus kančia už žmonijos išgelbėjimą. Aukščiausiojo galia ir malone, kuris per Dievo sūnaus meilę iki kryžiaus mirties išgelbėjo pasaulį, turime Dievo viltį būti išgelbėtiems: *Susivieniję su Kristumi per kryžių dėl parodytos mums Dievo meilės ir gailėstingumo, kaip Jėzus prisikėlė, turime viltį ir mes prisikelti* (pagal dr. Bronės Gudaitytės „Marijos radijo“ stotyje vedamą laidą „Dvasinė ekologija“).

pabaiga būtų reliatyvi kiekvieno stebėtojo atžvilgiu, todėl kiekvienai individualiai sąmonei su ją supusia realybe – atskira, asmeniška. Žvelgiant teologiškai, dvasine prasme, toks savo „aš“ santykio su praeitimi realizavimas reikštų ne ką kita, kaip mūsų praėjusio gyvenimo sąžinės akistatą su Dievo valia, nuo kurios visa žmonija buvo nutolusi per Adomo nuodėmę. Tačiau žmogaus sielos prigimtis ir tikslas yra amžinai gyventi meilėje – Dievuje išsaugant sielos ryšį *su Dievu per Šv. Dvasią, kurią iš naujo gavome Krikšto metu dėl Jėzaus Kristaus atpirkimo*. Tokia sąžinės priešprieša objektyviai dvasinei tikrovei įvyksta kiekvieno asmens mirties akivaizdoje. Šv. Raštas tai vadiną Dievo teismu, įvyksiančiu pasaulio pabaigoje. Katalikų Bažnyčios Katekizmas (1022) paaiškina, kad „kiekvieno žmogaus nemirtingoji siela mirties valandą gauna amžinąjį atlyginimą, kai asmeniniame teisme jo gyvenimas sugretinamas su Kristumi: arba privalo nusiskaistinti, arba tuoj pat pasiekia dangaus laimę, arba tuoj pat amžinai pasmerkiamas.“ Todėl mūsų sąžinei ir savajam „aš“, be abejo, tampa labai svarbu, ar gyvendami šioje žemėje mes tinkamai elgėmės ir pasinaudojome Kristaus nuopelnais žmonijai, o vėliau asmeniniu gyvenimu ar neatsiskyrėme nuo Kristaus mums sugrąžintos Dievo dvasios? Kaip mes elgėmės Šv. Rašto, Dekalogo, Bažnyčios įsakymų atžvilgiu? Tuomet atsiskleis neturto paslaptis ir materialaus turto trapumas, nes visi žmonių sukurti daiktai ir brangenybės (brangakmeniai, auksas ir sidabras) ištirps tarsi vaškas. Apie turto pavojus Jėzaus griežtai

yra pasakyta, kad „turtingas sunkiai įeis į dangaus karalystę“ (Mt 19, 23), nes „niekas negali tarnauti dviem šeimininkams“ (Mt 6, 24), o godumas turtui žmogų gali net pražudyti (1Tim 6, 9–10), (Jok 5, 1–6). Jis siūlo pasitenkinti tuo, ką turi (1 Tim 6–10), ir verčiau ieškoti Tėvo karalystės (Lk 12, 22–32), kaupti ne nykstantį, bet nenykstantį lobį danguje (Lk 12, 33–34). Čia bus įvertinamas kiekvienas asmuo už savo gerus ar blogus darbus. Jei suklydome, ar priėmėme Dievo mums duotą gailestingumo malonę: pasinaudojome Jėzaus paliktais sakramentais, ypač Šv. Išpažintimi nuodėmių atleidimui? Pasitikintiems vien savimi Šv. Rašte karaliaus Ezechijo giesmėje (Dievas jį išgelbėjo nuo mirties) yra užrašytas perspėjimas, kad tie, „(...) kurie skuba į pragarmę, jau nebeaukština Tavo (Dievo) malonės (Iz 38, 18).“ Todėl tik pasitikėdami Dievo Gailestingumu, apreikštu per Jėzų Kristų – Dievo Sūnų kaip Dievo malonę mums, per Atgailą ir daugelį apsisprendimų už dvasią, pasieksime laikino žmogaus gyvenimo žemėje tikslą – amžinai regėti ir šlovinti Dievą danguje. Paskutinį liturginių metų sekmadienį Bažnyčia švenčia Kristų – visatos karalių. Prasidėjęs Advento laikotarpis ir jo pabaigoje šv. Kalėdų iškilmė tikintiesiems yra ne tik Kristaus gimimo, bet ir ateisiančio Kristaus laukimo – Jo būsimo atėjimo pasaulio pabaigoje – metas. Kristaus atėjimas Bažnyčiai taip pat yra ne tik atgailos ir budėjimo laikotarpis, bet ir džiaugsmingas įvykis, 94 psalmėje giedama: „Kai išgirsite džiūgavimo šūksnius, ateiškite pasitikti Vieš-

paties.“ Evangelijose paminėtas Jėzaus ėjimas ežero vandens paviršiumi ar duonos padauginimas rodo, kad Jėzus valdo visus šio materialaus pasaulio visatos fizikinius dėsnius. „Aš esu Alfa ir Omega, Pradžia ir Pabaiga“, – sako Viešpats, kuris yra, kuris buvo ir kuris ateina, Visagalis (Apr 1,8).

Apibendrinimas. Iš šių svarstymų matyti, kad mus supančio fizikinio pasaulio realybė mūsų protui nėra visiškai suprantama, tačiau tuo pačiu metu ir nėra visiškai nepažini bei atskirta nuo Dievo apreiškų krikščioniškųjų tikėjimo tiesų, kylančių iš Šv. Rašto. Visatos dėsniai, pavyzdžiui, entropijos dėsnis, daug kurį pasako apie Visatos ištakose glūdinį tobulumą ir beribį energijos vandenyną, ką fizikai vadina „tobula simetrija“. Visata, sukurta be galo tobulos dvasinės inteligencijos, yra mums pažini, nes leidžiasi mums būti pažintai mums duodamo tikėjimo malone per Jėzų Kristų bei mūsų prigimtiniu protu iš visos mus supančios kūrinijos. Taigi mūsų pažangai ir tikėjimas, ir mokslas turėtų keliauti kartu, būti šalia vienas kito. Remiantis protu ir mokslinėmis hipotezėmis galima šiek tiek paaiškinti Šv. Rašto užuominas apie pasaulio sukūrimą bei pabaigą, paminėtą antrajame Petro laiške, kaip ir vien žvaigždėtas dangus mūsų protui byloja apie išmintingąjį šio pasaulio Kūrėją. Dar daugiau, Viešpats Evangelijoje perspėja, kad bedievybę ir neteisybę žmonės negali laikyti aukščiau už tai, ką Dievas duoda jiems suprasti apie Jį patį. Šv. Rašte parašyta, kad „Jo neregimosios ypatybės – jo amžinoji galybė ir dievybė – nuo

pat pasaulio sukūrimo aiškiai suvokiamos protu iš jo kūriniių, taigi jie nepateisinami“ (Rom 1, 20). Mokslinės visatos pabaigos hipotezės šiandien gali kalbėti alternatyviai apie galimą pasaulio pabaigą: jo išskaidymą ar suvienijimą. Ir vienokia, ir kitokia mokslo hipotezė neprieštarauja galimai fizikinei tikrovei, todėl čia mūsų pasirinkimą gali nulemti Apreiškimas, Šv. Raštas. Čia teologija teigia, kad visatos pabaigoje pasaulis vėl bus suvienijamas, tarsi sufokusuojamas į vieną tašką, į vieną tiesą Kristuje. Dievas, stebintis šį pasaulį ir palaikantis jį buvime, savo dieviška apvaizda valdo jį ir veda visą žmoniją į išganymą ir suvienijimą per savo atsiųstąjį Dievo sūnų Jėzų Kristų. Todėl vien Tėvas danguje žino tą visatos pabaigos laiką. Rašau ne tam, kad ką nors išgašdinčiau, bet kad nuraminčiau ir paskatinčiau ieškoti Dievo, nes kas Jį atrado, supranta, kad ne savo jėgomis, o tik per Jėzų Kristų – Dievo sūnų, tikrą Dievą, iš meilės mums nusižeminusį ir tapusį savo kūrinium – žmogumi, turime tikrą išsigelbėjimą iš šio laikino gyvenimo. Taigi šis mūsų gyvenimas tikrai yra laikinas ir netikras, kaip Šv. Rašte parašyta, kad „šiandien dar stebime pasaulį netikrą, tarsi veidrodyje“, dar nematome Dievo tikrovės. Viešpats per apreiskimą – Šv. Raštą, Bažnyčios mokymą – kreipiasi į mus, žmones, ir prašo, kad „žmonės budėtų“, t. y. gyventų be nuodėmės ir sutartinai su Dievo valia, kurią jis apreiskė per Evangeliją. Pasaulis, kuriame mes gyvename, yra laikinas ir žmogus, kitaip negu kiti Dievo sutverti gyviai, supranta, kad jo gyvenimas žemėje pražus su

šio pasaulio pabaiga. Tačiau, kitaip negu kiti gyviai, žmogus yra sukurtas pagal paties Kūrėjo paveikslą kaip dvasinga būtybė su amžina siela ir materialiu kūnu, todėl sąmoningai ar nesąmoningai nori išsigelbėti iš jį supančio laikinumo. Tai įrašyta žmogaus prigimtyje. Tačiau be paties Kūrėjo malonės ir pagalbos žmogus savo jėgomis to padaryti pats nepajėgia. Jis turi nugalėti savo puikybę ir nebijoti ištiesti ranką savo Kūrėjui, kuris jam – žmogui – tiesia savo ranką per atsiųstąjį žmonijos išgelbėtoją Dievo sūnų Jėzų Kristų. Taigi čia yra žmogaus religinio gyvenimo esmė – visų pirma išmokti ***pasitikėti Viešpačiu, savo Dievu***. Viskas Dievo valioje, viso ko pradžia ir pabaiga. Ir čia Viešpats, žvelgiantis į pasaulį iš amžinybės, mums leidžia visiškai laisvai apsispręsti Dievo duotoje mūsų gyvenimo laiko apibrėžtoje erdvėje! Visų pirma pagarbą reikia atiduoti Viešpačiui Dievui, kuris yra Švč. Trejybė tobuloje vienybėje, už tai, kad pirmiau mūsų mus išsirinko, pirmiau, nei mes išreiškėme savo laisvą valią: „Visiems, kurie jį priėmė, jis davė galią tapti Dievo vaikais – tiems, kurie tiki Jo vardą, kurie ne iš kraujo ir ne iš kūno norų, ir ne iš vyro norų, bet iš Dievo užgimę (Jn 1, 12–13).“ ***Visagalis iš meilės savo kūriniui nusizemino, tapo kūdikiu, vienu iš mūsų, kad mus išgelbėtų***. Jei žmogus tai suvoks ir supras, o supratęs susivienys ir seks Kristų, jį užvaldys džiaugsmas, kaip šv. Kalėdų rytą tas džiaugsmas atėjo pas piemenis, vėliau pas tris išminčius, o ypač šv. Velykų rytą, kai Jėzus prisikėlė iš mirties nemirtingu dvasiniu kūnu. Per savo kančias ir mirtį – į prisikėlimą

su Kristumi. Toks likimas laukia visų tikinčiųjų, kurie kentės ir mirs susivieniję su Dievo sūnumi. Dvasinį susivienijimą su Kristumi krikščionys švenčia kiekvieną sekmadienį per šv. Mišias – Eucharistiją. Tai centras, apie kurį sukasi visas krikščioniškojo tikėjimo gyvenimas. Čia gyvai sakramentiniu būdu mes dalyvaujame Kristaus aukoje ir prisikėlime. Todėl sekmadienio šv. Mišios dar vadinamos Mažosiomis Velykomis. Šv. Komunijos metu maitinamės Dievo duota amžina duona, maistu, kuris yra mirtį nugalėjusio Kristaus kūnas ir kraujas. Šv. Raštas byloja: „kas valgys tą duoną, gyvens per amžius“. Ne tik savo darbais, mąstymu, bet ir dvasia tampame panašūs į Dievo sūnų. Šv. Velykų provaizdis, pranašystė Senajame Testamente vadinama Pascha – hebrajų švenčiamas perėjimas per Raudonąją jūrą. Tai yra perėjimas iš mirties į gyvenimą. Visai žmonijai šis perėjimas iš tikrųjų išsipildė per Jėzaus Kristaus mirtį ant kryžiaus ir Jo prisikėlimu šv. Velykų rytą. Bažnyčia šią Dievo malonės dieną džiaugsmingai švenčia, tikinčiųjų lūpomis patvirtindama: „Kristus prisikėlė!“, „kitaip veltui būtų mūsų tikėjimas“, „Jis tikrai prisikėlė!“. Teateina ta šv. Velykų viltis ir džiaugsmas pas mus, nes dėl Kristaus atpirkimo tapome Dievo išgelbėti:

„(...) Šlovė Dievui, mūsų Viešpaties Jėzaus
Kristaus Tėvui, kuris iš savo didžio
gailėstingumo Jėzaus Kristaus prisikėlimu iš
numirusių yra atgimdęs mus gyvai
vilčiai ir nenykstančiam, nesuteptam, nevystančiam
palikimui, kuris skirtas jums danguje.

Jūs Dievo galybė ir sergsti tikėjimu išganymui, kuris
parengtas apsireikšti
paskutiniu metu. Tuomet (todėl) jūs džiaugsitės,
nors dabar ir reikia truputį paliūdėti
įvairiuose išmėginimuose. Taip jūsų nuoširdus
tikėjimas, brangesnis už
pragaištantį auksą, kuris ugnimi ištiriamas, bus
pripažintas vertas pagyrimo,
šlovės bei pagarbos, kai apsireikš Jėzus Kristus. Jūs
mylite jį, nors ir nesate jo
matę; tikėdami jį, nors ir neregėdami, džiūgaujate
neapsakomu ir šlovingiausiu
džiaugsmu, nes žinote gausų tikėjimo siekinį – sielų
išganyką...

Iš Pirmojo Petro laiško (1 Pt 1, 3–9).

Epilogas. Tikėjimas ir mokslas, nors kiekvienas jų nagrinėja skirtingus šio pasaulio atsiradimo ir pabaigos aspektus, tikrai savaip susitinka Šv. Rašte, kur kalbama apie visatos pradžios ir pabaigos, sukūrimo ir jos pabaigos – buvusių ir dar būsimus neišvengiamus įvykius pasaulyje, kai ateis Kristus. Tuomet mūsų žinojimas pasieks pilnatvę. Tačiau šiandien Dievo duotas tikėjimas dar pranoksta mūsų sampratą. Šiandien yra daugiau už mūsų žinojimą. Čia labai svarbu pabrėžti, kad ***Šv. Rašte Dievo įkvėptos ir žmogaus užrašytos tikėjimo tiesos yra perteiktos tiksliai, tačiau mokslo žinios aiškinamos pagal to meto gamtamokslinę sampratą. Pasaulio pabaigos fizikinis aiškinimas,***

paremtas šiandieninėmis naujausiomis mokslo hipotezėmis, taip pat gali nuolat kisti. Niekada negalime pamiršti, kad Dievo tikslas per apreiškimą atskleisti žmonėms, ne kaip juda dangūs, bet kaip judama į dangų, kur žmogus pasiekis laimę. Todėl visas tikinčiųjų dėmesys tebūna sutelktas ne į mokslines hipotezes, bet į Jėzų Kristų, kurį sekantiems Dievas garantuoja amžiną gyvenimą danguje.

Per Jėzaus Kristaus liudijimą mūsų žinojimas turi eiti kartu su meile Dievui ir artimui, ne vien protu, bet ir širdimi, kad nenuplūstume, kaip nuplūstė kai kurie angelai. Kad nepaklystume pasaulyje, Dievas siunčia mums savo ženklus. Per juos mus Viešpats veda link savo karalystės. Šv. Rašte ją simbolizuoja džiaugsmingas vestuvių pokylis. Tas vestuvių pokylis prasideda jau dabar, jau čia – žemėje, o baigsis danguje. Kaip mums elgtis, pasako Dievo Motina Švč. Mergelė Marija Kanos vestuvėse. Ji sako: „Darykite, ką Jisai jums lieps“ (pgl. Jn 2, 5). Pitrūkus žemiškojo vynu, vanduo, Jėzaus pavers tas dangiškuoju vynu, tampa geresnis, nei žemiškas. Akmeniniai indai žydų apsiplovimams išsėmė mūsų žinojimą, bet Jėzaus liepimas pripildyti juos vandens praturtino mūsų žinojimą iki dangiškojo supratimo. Viešpats ilsisi, o už pasaulį atsakingas yra paliktas žmogus. Tad būdami paklusnūs Jėzui (Rom 1, 5), kaip tie tarnai vestuvėse, turime daryti, ką privalome.

„Garbē Dievui, mūsu Viešpaties Jēzaus Kristaus
Tēvui,
kuris palaimino mus Kristujē
visokeriopa dvasinē palaima dangujē,
mus išsirinkdamas jame priēš pasaulio sukūrimā,
kad būtumē šventi ir nesutepti jo akivaizdojē.
Iš grynās meilēs, laisvu savo valios nutarimu,
jis iš anksto paskyrē mus per Jēzū Kristū
tapti jo īsūniais
savo malonēs kilnumo šlovei.
Ja jis apīpylē mus dēl Mylimojo,
kuriame turime atpirkimā jo krauju,
ir nuodēmių atleidimā jo malonēs gausa.
Jis dosniai apdovanojo mus savo malone
su įvairiopa išmintimi ir sumanumu,
paskelbdamas mums savo valios paslapti,
kaip jis panorējo iš anksto nutarti jame,
amžiu pilnatvei atējus,
visa, kas yra dangujē ir zemējē,
iš naujo suvienyti Kristujē tartum galvoje.“
(Ef 1, 3–10).

3 skyrius

APIE ŽLUGDANTĮ SOVIETINĖS ATEISTINĖS APLINKOS POVEIKĮ MOKYKLOS BENDRUOMENEI

Lietuva 1990 m. kovo 11 d. aktu ir 1991 m. sausio 13 d. taikia pergale iškovojo laisvę nuo Tarybų Sąjungos ir įgavo suverenitetą, valstybingumą. Lietuvos valstybingumo atkūrimas buvo to meto žmonių pagrindinis siekis.

Šiomet jau 33 kartą minėjome Kovo 11-osios Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo šventę. Ištakose buvau aktyvus Lietuvos Laisvės Lygos mitingų dalyvis, dalyvavau 1987 m. minėjime prie poeto A. Mickevičiaus paminklo Vilniuje, kitose akcijose dėl Lietuvos atgimimo. Pirmuosius renginius organizavo LLL vadovas Antanas Terleckas su kun. Robertu Grigu, Nijole Sadūnaite priešakyje ir kt. Vėliau buvau Sąjūdžio dalyvis, kurį tada vedė gerb. prof. Vytautas Landsbergis. Iš tikrųjų mes, Lietuvos žmonės, Lietuvos atgimimo pradžioje vienijomės dėl Lietuvos laisvės, suvereniteto, mūsų pagrindinės tapatybės – lietuvių kalbos – išsaugojimo, dėl laisvo tikėjimo skelbimo, prigimtinių žmogaus teisių užtikrinimo, kurios

sovietmečiu buvo pamintos. Deja, liūdna, kad ši tiesa šiandienos vadovaujančiųjų politikų grubiai iškraipoma. Skelbiama kitaip, kad buvo kovojama dėl kažko individualizmo ar liberalizmu pagrįstos reliatyvistinės moralės. Tikrai ne liberalizmas, kurio pasekėjai laisvę supranta labai abstrakčiai ir savanaudiškai, buvo Lietuvos žmonių tuometinis esminis siekis. Individualizmas ir visoks skaldantis tautą savanaudiškumas mums tada buvo visiškai svetimi. Ši ideologija mums buvo primesta vėliau. Objektyviai ji yra priešinga krikščioniškajai moralei, nes beribė laisvė be dorovės paprastai nuveda į kitaminčių persekiojimą, net smurtą prieš juos. Iš Vakarų krikščionybės istorijos turime pavyzdžių, koku keliu nuėjo paleisti ar išsipirkę laisvę vergai (libertinai) sen. Graikijoje ar Romoje. Mūsų malda ir pasitikėjimas Dievu leido išsaugoti taiką pasipriešinimą, kaip Evangelijose pasakyta: „O Aš jums sakau: nesipriešinkite piktam, bet, jei kas tave muštų per dešinį skruostą, atsuk jam ir kitą“ (Mt 5,39). Tai ir leido pasireikšti Dievo malonei – taikiai Lietuvos pergalei, kitaip viskas būtų buvę paskandinta kraujyje, kaip ne kartą Lietuvos istorijoje jau yra buvę.

Iš tikrųjų visuose šiuose Lietuvai svarbiuose įvykiuose laisvę mes siejome su išipareigojimu, siekiu tinkamai ją naudoti, traktavome ją kaip instrumentą gėriui kūrėti, o ne abstraktų tikslą. Daugelis dalyvavusių tuose įvykiuose žmonių ėjo su Lietuvos trispalve, lydimi liaudies dainomis ir malda. Deja, šiandien, kai jau gyvename nebe sovietiniais laikais, vis dėlto atsiranda žodžio laisvės ribojimų, ypač tarp politikų

bei Lietuvos žiniasklaidoje. Tarpukariu gausios Lietuvoje krikščioniškosios demokratijos idėjos šiandien dažnai skelbiamos demokratijos priešais, priskiriamos vadinamajam „populizmui“ ar „kraštutinių“ dešiniųjų ideologijai, iškraipoma objektyvi tiesa apie Lietuvos patriotus, krikščioniškosios tautinės tapatybės išsaugojimą ir pan. Taip kuriamas baubas kitai nuomonei žiniasklaidoje, formuojamas visuomenės nepakantumas laisvo žodžio Lietuvos vizijai, o Lietuvos jaunimas neugdomas patriotiška dvasia. Vadinasi dvasinėje plotmėje nesirengiama šalies gynybai, kuri yra svarbesnė nei visokie patys moderniausi ginklai. Vardan tiesos ir mūsų Konstitucijos ginamos žodžio laisvės tų medijų vadovams ir jų žurnalistams bei kai kuriems jų išpopuliarintiems politikams reiktų savo klaidą pripažinti, apgailėti, suklydusiems atsiprašyti ir pasitaisyti, o į disputus eteryje įsileisti ir kitokią nuomonę – krikščioniškosios demokratijos atstovus.

Deja, nors pačioje mūsų pasipriešinimo pradžioje viešuose įvykiuose įsivyravo krikščioniškoji laisvės samprata, viduje, ypač mokyklose, tai mažai ką keitė. Galbūt buvo reikalingas desovietizacijos įstatymas, kuris agresyvųjį ateizmą, sovietmečiu įsivyravusį žmonių bendruomenėse, būtų paskelbęs „sistema *non grata*“. Liūdna, kad jau 33 metus individualizmu ir ateizmu pagrįsta „moralė“ iki šių dienų dar gyvena Lietuvos „politikorektiškos“ žiniasklaidos kuriamoje viešumoje, neretai vyrauja žmonių tarpusavio santykiuose. Blogiausia, kad ir ten, kur jaunimas turėtų būti ugdomas nauja dvasia, panašiai kaip

Kazio Binkio „Atžalyne“ nesavanaudiškumo idealu. Deja, su individualizmo pakraipos diegiama ideologija tai nesuderinama, tai „nemodernu“, tai „viduramžiai“. Pirmiausia čia pamiršamos amžinosios vertybės, kurios kyla iš žmogaus prigimties ir krikščioniškosios moralės. Žmogaus prigimtis ir moralė, pagrįsta Dekalogu, nesikeičia, todėl joms nėra ir negali būti jokios laiko senaties. Kas kita reliatyvistinė moralė, iš kurios kildinamas individualizmas. Čia jis klaidingai prilyginamas žmogaus teisėms. Priminsiu, kad propaguojamas individualizmas nėra žmogaus teisės, bet galima atvirai pasakyti – dažniausiai tai žmonių ar atskirų žmonių grupių neribotos savanaudiškos užgaidos. Jos paprastai yra nukreiptos prieš mūsų tapatybę, tautą, valstybę, Konstituciją, todėl ardo mūsų piliečių vienybę. Jos yra „atomizuojančios“, t. y. skaldančios vieningą mūsų pilietinę visuomenę, kuria priešpriešą. To pasekmė – tautos susvetimėjimas, tada lietuvis lietuviui tampa ne draugu, bet labiau konkurentu, siekiama ne bendradarbiauti, bet užsidaryti savo kiautuose vienas nuo kito. Prie šiandienio individualizmo galima priskirti ir pavardes, rašomas ne tradicine forma ar užsienietišškai, nevalstybine kalba, daugybinę pilietybę*, genderizmą

*Stebiuosi valdančiųjų liberalų iniciatyvomis ir planais, iš tikrųjų nukreiptais prieš vieną iš Lietuvos valstybingumo institucijų – pilietybę. Juk niekas nedraudžia ir dabar Lietuvos piliečiams išvykti ir kurį laiką gyventi bei dirbti užsienio šalyse, pasitarnaujant ne tik sau, bet ir savo šeimai, savo Tėvynei, išsaugant vieną Lietuvos pilietybę. Tačiau nesuprantamas

(vyro ir moters prigimtinių skirtumų nepaisymą), nepagarbą gyvybei nuo jos atsiradimo pradžios (abortus), transseksualizmą (savo prigimtinės lyties išorinį keitimą), kuris atveda prie psichikos ir kūnos sužalojimų, nes prigimtinės lyties pakeisti neįmanoma, bei homoseksualių partnerių norus, kartais netiesiogiai, apgaulingai kitu pavadinimu, bet galutinai siekiančius juos įteisinti kaip šeimą, kad naudotųsi Konstitucijos teikiamomis privilegijomis šeimai. Iš tiesų Konstitucija privilegijas šeimai teikia siekdama, kad prigimtinė iš vyro ir moters susidedanti šeima kurtų naują generaciją, kad tauta atsinaujintų į dar gausesnę mūsų piliečių kartą, o ne dėl kitų, kokių nors aistros įteisinimo motyvų ar vien asmeninių, kad ir pagar-

liberalų noras mūsų piliečiams sudaryti kuo palankesnes sąlygas išvykti iš Lietuvos ir nebegrįžti, tarnauti kitai valstybei, turtams ir malonumams, kurie, beje, yra labai trapūs. Tokių „dvigubų piliečių“ statistika Lietuvos atžvilgiu yra negailestinga: laikui bėgant jie ištirpsta kitos šalies piliečių bendruomenėse. Jei tu myli Tėvynę, atvyksi ir balsuosi už jos reikalus Lietuvos ambasadoje, bet kam reikia lietuviui rinkti valdžią kitoje šalyje ar naudotis svetimais kitos šalies žmonių sukurtais ir uždirtais ištekliais? Tiesoje gyvenančiam žmogui tai yra amoralu. Kyla tik klausimas, kam tarnaujame? Ar Lietuvai ir jos piliečiams, ar pataikaujame atskirų žmonių užgaidoms, pastūmėdami juos į neapibrėžtą situaciją savo Tėvynės atžvilgiu? Išsaugokime vieną Lietuvos pilietybę, kuri sujungia įvairių tautų Lietuvos piliečius, kad vieningai dirbtume bendram Lietuvos Tėvynės labui. Be abejo, iš kitos pusės, privalome daryti viską, kad Lietuvos pilietybė, įgyta gimus, būtų išsaugota ir mūsų tauta nemažėtų. Vyskupai prašo pasitikėti Dievo Apvaizda, kurios globą ne kartą patyrėme savo Tėvynės istorijoje.

bos vienas kitam tikslų vedama. Aš – už prigimtines žmogaus teises, kurias išlaisvino krikščioniškoji Vakarų civilizacija ir kurios kuria bendrąjį visų valstybės piliečių ir šeimų gėrį, taiką pasaulyje. Pripažinę tai, kas iš tikrųjų nėra šeima, kas iš tikrųjų nėra žmogaus teisės, tarnautume vergystei, pirmiausia „moralinei vergystei, kuri niekada nepadarytų mūsų laisvus“ (teisnininkas Vygantas Malinauskas). Dažnas šiandienos Lietuvos politikų neoliberalų demonstravimasis, kad jie yra „už laisvę“, deja, tėra tik skambūs žodžiai. Tikroji laisvė, žmogaus teisės prasideda nuo moralės ir atsakingumo. Popiežius Pranciškus teigia, kad „žmogaus teisių kultūrą reikia pagilinti, nes neretai jomis piktnaudžiaujama, reikalaujant individualistinių teisių, nepaisančių nei pareigų, nei socialinio konteksto“, „jei kiekvieno teisė darniai neorientuota į didesnę gėrį, ji galiausiai imama suvokti kaip neribota ir virsta konfliktų bei smurto šaltiniu.“ (citasos iš Bernardinai.lt: „Kodėl popiežius Pranciškus Europą vadina pavargusia močiute?). „O juk svarbiausia – brolybė, ašaros, šypsena“ [6], teigia popiežius.

Kai žmogaus nesavanaudiškumo dvasia, tikrasis pasitikėjimas vienas kitu nustumiami į antrąjį planą, į pirmąją vietą iškyla ne nuoširdaus bendradarbiavimo ir tarnavimo vienas kitam, bet valdžios galios ir asmeninės naudos motyvas. Koks tas šiandienos Lietuvos mokyklos klimatas, galima pamatyti iš kasdienio Lietuvos mokyklos gyvenimo. Iš tikrųjų, žiūrint iš šalies, tokie trūkumai gali būti nepastebimi, užmaskuoti visokia kiekybe ir blizgesiu, bet būnant

ir gyvenant viduje, labai gerai matomi bei atsekami. Dažnai turime tokią mokyklos bendruomenę, kurioje, deja, tiesos kriterijus suprantamas dažnai „iš jėgos“ pozicijos ar konfliktai nurašoma kažkokiam moksliškai nepagrįstam „asmenų bioenergetiniam nesuderinamumui“, užuot sprendžiant žmogiškųjų santykių krizės problemą. Sudaromos darbo sutartys, bet, be teisiškai pagrįstų santykių, juose atsiranda vietos nepagrįstai valdžios komandai. Tokiu būdu gimsta įvairūs nepageidaujami santykiai mokyklos bendruomenėje, ypač tarp administracijos ir mokytojų, kitų darbuotojų. Nors krikščioniškuoju požiūriu kiekvienas pavaldinys privalo būti klusnus savo vadovui ir vadovautis visų dirbančiųjų solidarumu, tačiau dažnai atsitinka kiek kitaip. Pavyzdžiui, kaip liaudišku žargonu sakoma, sudaromos sąlygos vadinamajam „malkų krovimui“ ant vieno darbuotojo pečių. Taip klostosi ne bendradarbiavimu ir tarnavimu grįsti santykiai, bet kyla dažni konfliktai, kuriuos bandoma visaip pridengti. Prieinama iki kaltinimų pareigų neatlikimu ar net iki tokių „nepaklusnių“ darbuotojų atleidimo. Tai lemia abipusis savanau-diškumas, perdėm įtakos turintys piniginiai klausimai ir visoks materializmas, valdžios puikybė, taip pat darbuotojų nepaklusnumas racionaliems vadovo sprendimams. Ir vadovas, ir pavaldinys neturėtų elgtis taip, kad niekas nenorėtų būti jo vietoje. Tam reikalingas visų, visos pilietinės visuomenės ugdymas ir ugdyšasis. Iš tikrųjų visi darbuotojai privalėtų vadovautis krikščioniškaisiais subsidiarumo ir solidaru-

mo principais**, kuriuos sutartyse pasirašė Lietuva stodama į Europos Sąjungą.

Kaip tai pakeisti, kaip pertvarkyti mokyklą, kad ji išugdytų taikius ir nuolankius žmonių santykius? Aišku, negalima priversti laisvo žmogaus sekti Kristų, nes kur yra prievarta, ten baigiasi meilė. Tam reikia nuo mažumės išauklėto krikščioniškojo nesavanaudiškumo, teisingo santykio tarp asmens laisvės ir tarnystės bendruomenei supratimo, kurį atnešė Jėzus Kristus, iš

** Lietuvos sutartis su Europos Sąjunga pagrįsta esminiais *subsidiarumo* ir *solidarumo* principais. Subsidiarumas – organizacinis principas, teigiantis, kad aukštesnio lygio organizacijos neturi kištis į žemesnio lygio organizacijos veiklą, bet turi joms padėti vykdyti šią veiklą. Dėl to šis principas draudžia priskirti aukštesnio lygio organizacijai funkcijas, kurias gali atlikti žemesnio lygio organizacija. Subsidiarumas laikytinas universalia priemone reguliuojant įvairaus lygio ir pobūdžio procesus bei valdymo sistemas tiek globaliu, tiek lokaliu mastu. Subsidiarumo koncepcijoje pabrėžiama valstybės pareiga padėti asmeniui sutelkti jėgas savarankiškai tvarkyti savo gyvenimą ir taip palaikyti asmens iniciatyvas bei jo individualumą. Valstybės valdyme šis principas reiškia visų valstybės organizacinių struktūrų pajungimą pagrindiniam tikslui – padėti asmenims įgyvendinti jų teises bei užtikrinti jų teisėtų interesų apsaugą, palaikyti laisvą ir atsakingų piliečių taikų bendradarbiavimą, jų savaveiksmiškumą bei solidarumą kuriant visų gerovės valstybę. Taigi, sąveikaudamas su kitais krikščioniškosios moralės principais (solidarumo, visuotinės gerovės, prigimtinių žmogaus teisių gerbimo), subsidiarumas Bažnyčios filosofijoje įprasmina socialinės būties harmoniją, nubrėždamas aiškius individo, visuomenės ir valstybės elgesio standartus bei jų sambūvio formas siekiant socialinės gerovės tikslą (pagal: V. Kondratienė Subsidiarumo principas ir jo taikymas valstybės valdymui ir vietos savivaldai).

tikrųjų – Vakarų civilizacijos pokyčių. Tokiam žmonių auklėjimui ir turi tarnauti Lietuvos švietimas, pratęsiantis tėvų teikiamą krikščioniškąją vaikų auklėjimą šeimoje. Sekimas Kristumi ateina iš garbingos tautos šaknų, siekiančių net karaliaus Mindaugo laikus, kai Lietuva pasirinko Vakarų krikščionybės kelią. Žmogaus romumas, nuolankumas ir gailestingumas – šio kelio tikslo bruožai. Blogį nugalėti gerumu – tokį kelią paliudijo ir mūsų palaimintasis Jurgis Matulaitis, o skaisčios meilės ir pasiaukojimo už Tėvynę – šventasis Kazimieras. Žvilgtelėkime dar plačiau. Kaip mūsų karaliaus Mindaugo kelias krikščionybėn galėtų atsispindėti šiandien, ypač Lietuvai siekiant pasaulyje taikos bei kokią įtaką turės Lietuva kaip ES narė tarptautinėje erdvėje? Atvykęs į Lietuvą popiežius Pranciškus įvardijo mums svarbią misiją, kad puoselėdami savo gražias krikščioniškasias lietuviškas tradicijas, svetingumą, taptume „tiltu tarp Rytų ir Vakarų krikščioniškųjų civilizacijų“ („Lrytas.lt“: „Vatikano ekspertas: Popiežius Lietuvoje pratęsė Jono Pauliaus II politiką“). Bet mes, kovodami už Lietuvos laisvę, to ir siekėme, bet *de jure*, bet *de facto* iki šiol dar neturime...

Vilnius – Dieveniškės, 2022–2023 m.

4 skyrius

LIETUVOS ŠVIETIMO VIZIJA, ARBA KAIP VALSTYBĖJE IŠVENGTI SUMAIŠTIES*

„Iš tiesų, broliai, jūs esate pašaukti laisvei! Tiktai dėl šios laisvės nepataikaukite kūnui, bet stenkitės vieni kitiems su meile tarnauti. Juk visas įstatymas telpa

* Žmonių bendruomenės sumaištį galima apibūdinti įvairiai, pavyzdžiui, kai individualizmo paveiktuose žmonių santykiuose nebelieka bendro supratimo, sutarimo ir pasitikėjimo vieni kitais. Tada tarp žmonių įsigali neapykanta artimui ir nepasitikėjimas Dievu. Iš esmės tai gali lemti įsigalėjusi „neklystama“ liberalizmo doktrina, kuri visuomenei bruka etinio reliatyvizmo ideologiją, vengiančią ieškoti objektyvios tiesos, o pripažįstančią daug lygiaverčių tiesų, vedančią prie įtampų ir vidaus karų. Bet koks valstybės pilietinės visuomenės skaldymas į atskirus darinius jau yra blogio politika, nes ardo pilietinę vienybę. Priminsiu, kad žodžio „diabolo“ (velnias) kilmė kyla iš žodelio „dia“ ir reiškia padalijimą, atstumą, suskaldymą, priešingą vienybei. Velnias personaline prasme reiškia blogį, kuris supriešina, suskaldo, „susprogdina“ visuomenę į mažas daleles ir kuria joje priešpriešą – nesantaiką tarp piliečių. Šias žmonių santykių problemas valstybėje gali išspręsti kristocentriškas žmonių ugdymas per švietimą, kuriantis žmogaus asmens laisvės ir bendruomeniškumo harmoniją, o visą visuomenę vedantis į taikią vienybę.

viename sakinyje: Mylėk savo artimą kaip save patį. Bet jeigu jūs vienas kitą kremtate ir ėdate, žiūrėkite, kad nebūtumėte vienas kito praryti! Aš sakau: gyvenkite Dvasia, ir jūs nepasiduosite kūno geismams. Mat kūno geismai priešingi dvasiai, o dvasios – kūnui; jie vienas kitam priešingi, todėl jūs nedarote, kaip norėtumėte. Bet jei leidžiatės Dvasios vadovaujami, jūs nebesate įstatymo valdžioje. Kūno darbai gerai žinomi – tai

ištvirkavimas, netyrumas, gašlavimas, stabmeldystė, burtininkavimas, priešiškumas, nesantaika, pavyduliavimas, piktumai, vaidai, nesutarimai, susiskaldymai, pavydas, girtavimas, apsirijimai ir panašūs dalykai. Aš jus išpėju, kaip jau esu išpėjęs, jog tie, kurie taip daro, nepaveldės Dievo karalystės. Dvasios vaisiai yra meilė, džiaugsmas, taika, kantrybė, malonumas, gerumas, ištikimybė, romumas, susivaldymas. Tokiems dalykams nėra įstatymo. Kurie yra Kristaus Jėzaus, tie nukryžiuo savo kūnus su aistromis ir geismais. Jei gyvename Dvasia, tai ir elkimės pagal Dvasią. Nesivaikykime tuščios garbės, neerzinkime vieni kitų, nepavydėkime vieni kitiems!“ (Gal 5, 13–26).

Jau praėjo 30 m. nuo Nepriklausomybės atkūrimo, tačiau Lietuvoje iki šiol dar tebeturime sovietizuotą – ateizuotą, perdėm viskam liberalų ir neturintį savo stuburo švietimą. Remsiuosi edukologijos mokslo pradininku J. A. Komenskiu, kuris gyveno ir kūrė Lietuvoje, tarpukario Lietuvos filosofais ir edukologais prof. S. Šalkauskiu bei A. Maceina. Klasikinė edukologija į žmogų, vaiką žiūri kaip į psichofizinį asmenį, turintį kūną (fizinis lavinimas), protą (kultūrinis, mokslinis ugdymas), sielą (religinis dvasingumo ugdymas). Kiekviena, anot klasikų, mokykla privalėtų žiūrėti į tokį vykdomą mokinių ugdymą, kad prigimtis (fizinė dalis) tarnautų kultūrinei (proto), o ši – religinei (dvasinei sričiai). Pedagoginė sistema vaiko emocijas ir jusles turi mokyti paklusti jo valiai, o valią protui. Šių dienų mokyklos teikiame ugdymo procese labai trūksta harmonijos ir prioritetų tarp vaiko kūno, proto ir sielos ugdymo. Čia privalo vyrauti protas, valia pritarti proto pažinimui, o jausmai džiaugtis. Neatsižvelgdami į žmogaus asmens struktūrą, iškreipiame ugdymą. Visas materialusis pasaulis, kuriam priklauso ir mūsų kūnas, yra labai trapus, laikinas, o dvasia yra amžina. Pažinimo džiaugsmas kyla iš žmogaus dvasios, kuri skatina kurti. Manau, kad harmonijos ir prioritetų asmenybės struktūroje nesilaikymas ugdymo procese sąlygoja ir šių dienų mokyklos nepatrauklumą. Kodėl taip nutinka? Visų pirma dar bijome drąsiai pripažinti savo prigimtinę, nuo KARALIAUS MINDAUGO laikų pasirinktą VAKARŲ EUROPOS KRIKŠČIONYBĖS

KATALIKIŠKĄJĄ TRADICINĘ KULTŪRĄ. Edukologai, mokytojai, tėveliai, savivaldybių klerkai turi suprasti, kad edukologijoje yra tokių ugdomųjų vertybių, kurios amžinos ir niekada nesikeitė, kurios nesikeičia dabar ir niekada nesikeis ateityje. Tai dvasinės vertybės: meilė Dievui, pagarba Tėvynei ir artimui. Jos pagal svarbą yra pirmacilės ugdomosios auklėjimo vertybės. Jos vaikams pradedamos diegti tėvų namuose ir privalo būti tęsiamos mokykloje. Tikėjimo prasme visi vaiko ugdytojai esame tik Dievo bendradarbiai, bet ne tiesioginiai šių vertybių teikėjai. Siauriau, pagal temas, privalo būti ugdoma mokinio samprata, kas yra gera, o kas bloga, gailėstingumo dorybė, pagarba tiesai, asmens orumui, nepritarimas bet kokiam moraliniam blogiui ir pan. Tai pirmieji dorinio ugdymo pagrindai, nuo kurių priklausys kitos mokinių ugdymo procese esančios pažinimo ir lavinimo sritys. Šios ugdymo sritys visada eina po dvasinių ir moralinių vertybių ugdymo. Nes jei asmuo būtų amoralus ir kuo geriau jis mokytųsi bei lavintųsi, tuo visuomenė ateityje rizikuotų patirti didesnę žalą nuo jo blogos intencijos ir blogų darbų.

Dar viena didžiulė švietimo problema, sąlygojanti mūsų tautos ir valstybės gyvybingumą ateityje, yra mokinių ir mokyklų skaičiaus mažėjimas dėl emigracijos ir mažo gimstamumo. Mažas gimstamumas, emigracija, tautos nykimas – tai neteisingo šeimų, būsimųjų piliečių ugdymo pasekmės. Jei norime išlikti kaip tauta ir valstybė, nebegalime klausytis vien

liberalizmo, individualizmo ideologų, švietimo sistemoje įsigalėjusių aiškinimų apie „šiulaikišką“ šeimą, kurioje pirmiausia siekiama savo asmeninės naudos ir gyvenimo kokybės, tenkinti savo kūno poreikius ir malonumus, skirti laiko „mieliems“ gyvūnėliams auginti ar kurti išskirtinę savo gerovę, užuot **kaip prioritetą pasirinkti šeimą ir jos pagrindinį tikslą – vaikus**. Švietimo sistemos teikiamas ugdymas šiaandieninėje Lietuvoje yra labai nutolęs nuo klasikinės švietimo sistemos, todėl nebeatlieka savo funkcijų, tikslų ir uždavinių. Nemanykime, kad šeimas ir apskritai švietimą išgelbės vien didesnis jų finansavimas. Švietimas, visų pirma perteikiantis dvasines vertybes mokiniams, labai mažai koreliuoja su pinigais, žemiškuoju turtu, nes tai labiau nematerialūs lavinimo, pažinimo ir pasaulėžiūros dalykai. Tikram pedagogui daugiau džiaugsmo ir pasitenkinimo visada teiks jo pašaukimas ugdyti jaunąją kartą, ugdymo lūkesčių išsipildymas nei jo materialinis uždarbis, kuris veikia yra tik kaip jo sėkmingo kūrybinio darbo pasekmė. Prisiminkime, kad pirmosios mokyklos Lietuvoje buvo savanoriškos ir jose buvo mokomasi skaityti Šv. Raštą. Į šias mokyklas sugužėdavo vaikai iš tuomet labai gausių šeimų. Tokiose šeimose tikro džiaugsmo buvo dėl dar vieno užgimusio mažo vaikelio, nors tam tėveliams reikėjo daugiau išlieti prakaito, kad išmaitintų ir taip gausią šeimą. Šiandien valstybė skiria išmokas už gimusį vaiką skurdui rizikos šeimoje mažinti. Tai gerai. Tačiau gimstamumas tautoje priklauso ne vien tik nuo šeimoms valstybės veltui

išmokamų vis gausesnių vaiko pinigų. Visų pirma vaikų gimstamumas yra duotas gamtos, kad giminė išliktų ir augtų. Todėl svarbu yra nesukurti jam dirbtinių kliūčių ir parinkti tinkamą auklėjimą jaunimui. Didelės išmokos už vaikus labiausiai išsivysčiusiose šalyse šiandien visiškai nebedidina gimstamumo rodiklių, nes šeimos palikuonių gausa priklauso ne vien nuo gaunamų šeimos pajamų, bet ir nuo to, ar šeima yra nesavanaudiška, atvira naujai gyvybei ir nebijanti sunkumų auginant ir auklėjant vaikus. O tai yra šeimose ir mokykloje išugdyti dvasiniai dalykai, anot Šv. Rašto, „ne vien duona žmogus yra gyvas...“ Švietimo sistemos šiandien beatodairiškai diegiamas karjeros siekis iš tikrųjų sukuria fizinę kliūtį gausesnei šeimai, nes moters gimdymo amžius yra ribotas. Šeima, vaikai yra didžiulė laimė, paguoda žmogui, duota žemėje. Šeimos gėris pranoksta bet kokią jaunuolio ar galinčios gimdyti jaunuolės karjerą, net pirmuosius jų uždirbtus pinigus. Šv. Raštas pateikia Šventąją šeimą kaip sektiną gražiausią pavyzdį, papuoštą kasdieninėmis dorybėmis ir tarpusavio meile. Lietuvos mokslininkams edukologams siūlyčiau keisti sovietmečiu įsigalėjusį negatyvų dvasinių vertybių atžvilgiu pedagogo mentalitetą, nuo liberalų propaguojamos „švietimo kiekybės pereiti prie švietimo kokybės“ (Edukologijos mokslų daktarė Vilija Targamadžė), kur dvasinių dalykų akcentavimas, mokinių auklėjimas užimtų prioritetinę vietą. Tuščios, likusios be vaikų renovuotos mokyklos, pedagogų stoka rodo, kad ne tuo keliu einama.

Edukologams, rengiantiems ugdymo programas, privalu pirmenybę teikti ne mokinių karjeros ugdymui, bet šeimai. Vengrija Europai įrodė, kad gimstamumo augimas priklauso nuo pačios valstybės teisingos demografinės politikos, kai pirmenybė suteikiama santuokai. Dovilo Petkaus „Savaitės pokalbyje“ su Ramūnu Aušrotu „Lietuvoje mažinamas gimstamumas?“ buvo pabrėžta, kad per 10 m. laikotarpį santuoką pabrėžianti Vengrijos politika pasiteisino: gimstamumas padidėjo. Valstybės išmoka už vaikus iš tikrųjų teikiama ne kaip pirmaeilis, bet kaip antraeilis tikslas siekiant, kad šeima nepatektų į skurdą dėl joje gimusių palikuonių. Kadangi šeima yra mažiausia visuomenės ir valstybės ląstelė, nuo jos perspektyvos priklausys mūsų tautos ir valstybės likimas.

Labai svarbus ugdymo motyvacijos veiksnys dirbti savo Tėvynei yra tautinis ir patriotinis ugdymas. Esu už patriotinį ir tautinį ugdymą, bet pripažinkime, kad veikiančios Lietuvos tautinės mokyklos iš tikrųjų nesukūrėme, nes visą laiką nuo mūsų atgimimo pradžios mokyklos ugdymo programose bijojome minėti krikščionybę. Na, o iš pasaulio ir Europos patirties žinoma, kad tautiškumas be krikščionybės veda link kraštutinumų be dorinių nuostatų, t. y. kosmopolitizmo: savo tautos ignoravimo ar net niekinimo arba nacionalizmo – kitų tautų žeminimo. Visos Europos kultūroje, o Lietuvoje nuo karaliaus Mindaugo laikų Evangelijos ir gyvo Kristaus pavyzdžio skelbimas iš tikrųjų geriausiai pasitarnavo tautų

ugdymui. Todėl lietuviškos krikščioniškosios tapatybės kūrimas šiandien turi padėti ugdyti visuomenę. Taigi sutikime, kad ugdymo pagrindu Lietuvos mokyklose turėtų tapti Lietuvos ir Europos krikščioniškomis vertybėmis grindžiamas kultūrinis bei moralinis mūsų protėvių paveldas. Savo ruožtu tradicinio katalikiškojo tikėjimo ir doros mokymas turėtų būti labiau siejamas su mūsų tautine kultūra, o ir pati lietuviškoji kultūra turi atspindėti mūsų katalikiškąjį tikėjimą bei jį praturtinti unikaliomis išraiškos formomis liturgijoje. Panašiai kaip Kristaus Geroji naujiena kiekvienos asmenybės ugdymo procese privalo giliai įsišaknyti, tapti jos savastimi, kad ją pakeistų, jos prigimtį pakylėtų iki antgamtinio gyvenimo ir taip padarytų tą asmenybę orią, kilnią, gerbiančią save ir mylinčią kitus. Kokie gali būti konkretūs mokyklos, glaudesnio bendradarbiavimo su Bažnyčia, su vietos parapijos bendruomene pavyzdžiai? Kaimų ir miestų vietovėse yra parapijų bendruomenės, tad vietos savivaldybės mokykla visada gali sėkmingai bendradarbiauti su Bažnyčia doros ir tikėjimo ugdymo srityse. Pavyzdžiui, šv. Kalėdų, šv. Velykų švenčių metu ugdytojai gali organizuoti moksleivių šventes su gyvai atliekama muzika, dainomis, šokiais, giesmėmis, vaidinimais. Mūsų tauta yra daininga! Į religines šventes mokinių ir mokytojų palaiminimui bei bendrai maldai galima pasikviesti garbingų svečių – parapijos kunigų. Popamokinė lavinamoji ir kūrybinė veikla į mokyklas turėtų atnešti daugiau linksmumo, gyvumo, įvairios kūrybos bei sporto švenčių.

Neabejotinai naudinga mokyklose kurti gausesnes moksleivių ateitininkų, skautų, maironiečių, valančių ir kitas moksleivių organizacijas.

Kokių žinių šiandien turime iš naujausios kitų šalių patirties švietimo srityje? Naujausiuose tarptautiniuose švietimo tyrimuose 2018 m. pagal skaitymo sugebėjimus ir gamtamokslinį bei matematinį raštingumą geriausias vietas pasaulyje užėmė Šiaurės šalys: Suomija, Estija, kituose žemynuose – Kanada, Japonija. Kuo, anot pasaulinio lygio švietimo strategų, ypač išsiskiria šios švietimo srityje pažengusios pasaulio šalys? Šių šalių ekspertai švietimo sistemų sėkmės priežastis įvardija tokiais žodžiais: KŪRYBINĖ BENDRUOMENĖ (ne konkurencinė!), mokytojų, mokinių ir tėvų, bendradarbiavimas, tam tikros rizikos toleravimas. Ji neišvengiama kūrybiniame darbe. Sėkmingam ugdymui labai svarbu mokytojų profesionalumo įvertinimas, pasitikėjimas vienas kitu ir atsakomybė, kuo platesnė ir teisingesnė švietimo aprėptis: kiekvienos bendruomenės nario įtrauktis, neišskiriant vargingiausių visuomenės sluoksnių. Aišku, tokia bendruomenė turėtų būti labai panaši į mylinčių vienas kitą krikščionių bendruomenę, kuri iš savo prigimties būtent ir laikosi tokių savo veiklos principų. Deja, kitos pasaulėžiūros sunkiai galėtų tai pasiekti, nes, pavyzdžiui, individualizmas, liberalizmas nuklysta į konkurencingos, vartotojiškos, komerciniais santykiais grįstos visuomenės siekį, vengia kurti glaudesnę ir atsakingą vienas už kitą asmenų bendruomenę. Čia trūksta asmens ir bendruomenės

santykių harmonijos: liberalizmui būdinga tai, kas vyksta nevaldomoje „laisvojoje rinkoje“ ar laukinėje gamtoje, kur išlieka stipriausieji. Individualizmo skelbiama neribota asmens laisvė netarnauja bendruomenei, užsisklendžiama vien savo asmeniniuose interesuose ir tarnaujama savo egoizmui. Krikščioniškojoje visuomenėje, priešingai, asmuo ne užsida- ro, bet yra atviras savo tikėjimui ir kitiems žmonėms, kontroliuoja savo ir bendruomenės likimą. Geram švietimui iš tikrųjų ir reikia ne varžybų, konkuren- cijos, standartų ar testų kaip įrodymo, kad vienu ar kitu bruožu tu esi pranašesnis, bet BENDRADAR- BIAVIMO, kuriančios bendruomenės. Žmogaus prigimtis čia palenkiama aukštesniems asmens ir bendruomenės interesams. Tokių bruožų organizaci- ja iš ilgametės patirties yra KRIKŠČIONIŲ BEND- RUOMENĖ. Ji priima kiekvieną bendruomenės narį kaip brangų nelygstamą asmenį, sukurtą pagal Dievo paveikslą. Todėl jos prigimtis siekia visų vi- suomenės narių lygybės ir asmens pagarbos, sutar- rimo ir bendradarbiavimo, PRADEDANT NUO MAŽIAUSIŲJŲ. Taip išsaugoma kiekvieno asmens laisvė ir orumas. Toks požiūris veda ne tik asmens kū- rybos laisvės link, bet ir rūpesčio vienas kitu siekiant bendrojo gėrio. Tam ypač pasitarnauja vadinamasis krikščioniškasis subsidiarumo principas, kai aukštes- nio lygio organizacijos negali kištis į žemesnio lygio organizacijos ar asmens veiklą, bet turi jiems padė- ti vykdyti savo veiklą. Visa tai visuomenėje sukuria asmenybės ir bendruomenės pusiausvyrą bei kuria

SOLIDARIĄ VISUOMENĘ. Įvairių pasaulio šalių sėkmingi švietimo strategijos pavyzdžiai rodo, kad **tai, kas veikia religiniame, veikia ir sekulariame gyvenime.** Tokia švietimo politika duoda labai puikių rezultatų ne tik pačiam ugdymui, jaunuomenės auklėjimui, bet ir lemia valstybės kūrybinį bei ekonominį klestėjimą. Taip atsiranda galimybė valstybei didinti ugdytojų algas (o tai šiandien ypač aktualu) ir skirti daugiau lėšų švietimui bei jo modernizacijai. Tačiau šalia gražių pavyzdžių ir iniciatyvų neišvengiamai lieka pavojų bei išbandymų.

Kai kuriose Europos Sąjungos šalyse išsigalėjusi populiari liberalizmo ideologija, aišku, turi įtakos ir kiekvienos šalies narės švietimo politikai. Todėl logiškai iškyla jau minėto individualizmo, globalizmo ir vartotojiškos visuomenės kūrimo siekiai, kurie gali būti labai priešingi ir nesuderinami su kiekvienos suverenios šalies bendrais švietimo tikslais bei visuomenės bendrojo gėrio kūrimu. Pirmiausia nukentėtų pačių piliečių moralinė atsakomybė už savo šalį. Tačiau yra gražių ištikimybės tiesai pavyzdžių. Priminsiu, kad Lietuva kartu su kitomis Europos šalimis 2010 m. laimėjo tarptautinę bylą prieš agresyvųjį individualizmą, norėjusį uždrausti kabinti kryžių mokyklose [8], ir taip apgynė savo krikščioniškąją tapatybę. Katalikiškosios mokyklos neretai tampa tais židiniais, kurie juos supančiai aplinkai liudija Evangelijos vertybes, uolesnį bendradarbiavimą ir kūrybiškumą. Tai padeda ir visai valstybės švietimo sistemai bei visuomenei eiti šia kryptimi.

Linkiu, kad mes, pedagogai, drąsiai prisidėtume prie šio pozityvaus žingsnio švietimo sistemoje, bendradarbiautume pirmiausia su Viešpačiu ir žemiškąja Bažnyčia, nuolat prašytume Dievo malonės mums ir mūsų tautai, būtume atsakingi už Tėvynę Lietuvą. Tuomet be jokios abejonės turėsime viltį, kad toks švietimas atneš gerų vaisių, o žmonių sielose augs Dievo Karalystė, kurios bruožai yra dinamiškumas, meilė, svetingumas, šeima, o mes tapsime jos liudytojais Lietuvoje. Mieli ugdytojai, statome ne laikinus pastatus iš akmenų, bet Dievo padedami kuriame nelygstamą žmogaus asmenybę, ugdome jos dvasines vertybes, kuriame mokyklos bendruomenę, tautą kaip Bažnyčią iš „gyvų akmenų“, todėl būkime atsakingi už vaikų ir savo šalies Lietuvos likimą prieš Aukščiausiąjį.

5 skyrius

PASAULĖŽIŪROS PRINCIPAS, ARBA PASAKYK MAN, KAS TAVO DRAUGAS, IR AŠ PASAKYSIU, KAS TU

Vienas svarbiausių valstybės prioritetų yra švietimas. Tai, be abejo, ypač aktualu mūsų tėveliams, auginantiesiems savo atžalas ir leidžiantiems jas į mokyklą. Nesigilindamas į konkrečią situaciją jūsų mokykloje, kurioje yra labai daug gėrio, nukreipsiu žvilgsnį į bendrą švietimo situaciją Lietuvos valstybėje. Tam reikia specialių edukologijos žinių ir supratimo. Dabartinio švietimo istorija yra ne pati gražiausia, nes mūsų šalis beveik 50 metų išbuvo Sovietų Sąjungos švietimo sistemoje kaip integrali jos dalis. Krikščioniškas žodis, auklėjimas kristocentiška dvasia buvo stipriai užspaustas ir nustumtas vien į privačią sritį, o ateizmo kultūra buvo beatodairiškai diegiama.

Ne paslaptis, kad šiandien paviešinti tarptautiniai moksleivių tyrimų rezultatai rodo, jog iš tiesų Lietuvoje švietimo sistema išgyvena krizę: kritinė situacija, susijusi su Lietuvos vaikų psichine sveikata, labai prasti moksleivių skaitymo, matematikos ir bendravimo

Nuotr. Petro Šidagio

Mūsų jaunimas nori būti „pakylėtas link dangaus, aukštyn, o ne smukdomas žemėn, žemyn“ (rugsėjo 1-osios šventė prie Maironio progimnazijos Vilniuje).

įgūdžiai, o pagal savižudybių skaičių Lietuva pirmauja tarp kitų ES šalių. Tačiau švietimo politika, šios srities įstatymai dabartinių liberalių ES politikų vertinami labai pozityviai. Kur slypi esmė, kurioje grandinėje esame labiausiai pažeidžiami?

Valstybinės švietimo sistemos teikiamame ugdymo procese svarbiausia yra tai, ar mokykla padeda ugdytiniui rasti savo gyvenimo prasmę. Teisingai atsakyta šis klausimas kartu yra ir bet kokio blogio prevencija tiek mokykloje, tiek ir už jos ribų. Visa tai susiję su mokykloje diegiama pasaulėžiūra. O tai yra vienas iš edukologijos mokslo principų. Deja, dalis šių dienų politikų, norinčių susirinkti daugiau „bonusų“ skleisti savo ideologiją, stengiasi apeiti šį principą, nutyli ir neįvertina šio svarbaus edukologijos dėsningumo, liečiančio mokinių auklėjimą. „Jei (...) žmogus norėtų visai išsižadėti pasaulėžiūros, tai vis

dėlto faktiškai jis neįstengtu, begyvendamas šiame pasaulyje, nutildyti savo proto balsą“ (S. Šalkauskis, Raštai, t. I, p. 70). Taigi norime to ar ne, auklėjimas paliečia visus ugdymo pagrindus, nes jis yra viena iš pagrindinių ugdymo dalių. Priminsiu, kad visas ugdymo procesas susideda iš auklėjimo, lavinimo ir mokymo sričių. Bent vieną iš jų atmetus, nukenčia visa ugdymo harmonija: mokykla tampa nepatraukli mokiniams, nes tobulai nebeatlieka ne tik auklėjimo, bet ir lavinimo bei mokymo misijos, nes susikonzentruojama vien į mokymą, kuris gali labai perkrauti mokinių proto galimybes, o nutylimas auklėjimo procesas gali tapti nevaldomas. Todėl visiems reikėtų suprasti, kad „neutralios“ švietimo diegiamos pasaulėžiūros, kaip kai kas galvoja, nebūna. Jei vaikui nediegiamos lietuviškos šeimos tradicinės vertybės, kyla pavojus, kad tą tuščią vietą sieloje užims ir paprastai užima kita pasaulėžiūra, pavyzdžiui, vaikų nelaimėi, „gatvės“ filosofija (pvz., hedonizmas) – malonumų ieškojimas ir pan.). Tai dažnai veda prie rūkymo, alkoholizmo, narkomanijos, perdėto seksualinio aktyvumo. Deja, neišvengiama ir tragiškiausių atvejų – dvasinė, o kaip to pasekmė, net ir fizinė žūtis, savižudybės, kurių pavojus gali išlikti visą tolesnį tokio ugdytinio gyvenimą. Dėl tokio ultraliberalaus švietimo valstybinio finansavimo, be abejonės, pasaulėžiūroje atsiranda vienas fenomenas: jei valstybė imasi kuo daugiau finansuoti toki švietimą, ji nori to ar nenori taip pat didina ir ultraliberalizmo propagandą tarp jaunimo, didina jo atnešamą žalą savo tautai ir

valstybei. Švietimo strategams būtina iš naujo įvertinti žmogaus prigimties mechanizmą: mokykloje ugdoma pasaulėžiūra turi nedviprasmiškai mokinius vesti į jų vidinę dvasios šventovę, link jų sąžinės tobulėjimo.

Lietuvių daugelį amžių išpažįstama Europos krikščioniškoji tradicija rodo tą kelią per Kristų, link krikščioniškų vertybių puoselėjimo. Tarpukaryje Lietuvoje veikusių krikščioniškojo ugdymo, vadinamųjų katalikiškų gimnazijų veikla atgavus nepriklausomybę nebuvo atkurta. Nors LR Konstitucija ir garantuoja tėvų teises ugdyti vaikus pagal savo įsitikinimus, autentiškų katalikiškų mokyklų šiandien Lietuvoje yra labai nedaug, nes jos vos išgyvena iš negausių Bažnyčios institucijos lėšų ir tik iš dalinės valstybinės paramos, skirtos vykdyti valstybės bendrojo ugdymo programą. Beje, terminas „katalikiška mokykla“ iš tikrųjų priklauso Bažnyčios institucijai ir jurisdikcijai. Tad susitarkime, kad, analizuodami bendrą valstybės švietimo situaciją ir galimą kaitą, dažniausiai kalbame apie valstybines ir savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklas bei jų teikiamą ugdymą, finansuojamą iš visų Lietuvos gyventojų lėšų, sumokamų į savivaldybių biudžetus.

Valstybė ir Bažnyčia Lietuvoje teisiškai atskirtos, tačiau tos institucijos privalėtų žymiai glaudžiau bendradarbiauti visų bendram gėriui ir neapsiriboti tik viena pasirenkama tikybos disciplina. Ši atskira disciplina veikiau atrodo tik kaip viena nuomonė šalia viso bendrojo švietimo sistemos teikiamo ugdymo.

Suprantu, kad Lietuvoje nėra valstybinės religijos, bet kiekviena šeima juk turi daugiau ar mažiau savo puoselėjamas vertybes, įsitikinimus, kurie konstituciškai privalo būti tęsiami ugdymo procese mokykloje. Jei esame demokratinė valstybė, neturėtume pamiršti, kad 80 proc. Lietuvos gyventojų yra apsisprendę katalikai, nors ne visi praktikuojantys, bet ne laisvamaniai. Taip pat reiktų teisingai suprasti ir įvertinti žmogaus prigimtį, kad tvirtas įsitikinimas ateina kiek vėliau, ugdantis metai iš metų po apsisprendimo. Jį lemia prigimtinės šeimos vertybės, ilgametė Lietuvos krikšto tradicija.

Deja, valstybės teikiama savivaldybių mokyklų bendrojo ugdymo politika pasaulėžiūros srityje neatitinka šios realybės. Todėl turime pripažinti, kad bendrąja prasme tokia valstybės švietimo politika nepaiso ir iškreipia daugumos tėvų valią, išreikštą Lietuvos valstybės gyventojų apklausose. Dėl menko edukologijos mokslo dėsnių supratimo tokia situacija yra palanki liberaliems švietimo politikams, kurie Lietuvos švietimą palenkdami savo politiniams interesams jaunimo ugdymą formuoja pagal savo ideologijos rėmus, tariamai „laisvos“ ir globalios visuomenės formavimo klišės. Taip, pradedant nuo jaunimo ugdymo valstybinėse mokyklose, be abejo, ateityje tik gausėtų neoliberalizmo doktrinos formuojamas elektoratas.

Tarp didelės dalies jaunimo šiandien tai jau vyksta. Tačiau toks kelias nėra garbingas, nes iš tikrųjų tokiu būdu pažeidžiamos konstitucinės tėvų teisės.

Paprastai tėvai tokio savo konstitucinių teisių pažeidimo negali pastebėti ar tinkamai įvertinti, nes yra mažai kompetentingi edukologijos moksle, priešingai, jie yra lojalesni mokyklai ir tokiam jos teikiamam ugdymui, koks jis yra. Be to, ugdymas yra ilgas procesas, besitęsiantis nuo mokslo pradžios iki mokinio brandos ir net visą gyvenimą. Tokią susiklosčiusią švietimo situaciją veikiau galima būtų įvardyti kaip tam tikrą tylų ir paslėptą, gal net nesąmoningą nusikaltimą prieš Lietuvos visuomenę. Kaip užbėgti už akių tokiam jaunimo auklėjimo požiūriu nusi-
kalstamam žingsniui?

Agresyviai švietime besireiškiančiam neoliberalizmui mokykloje yra vienintelė alternatyva – krikščioniškoji pasaulėžiūra. Todėl ji turėtų būti diegiama ne vien tik disciplinos principu, bet ir integruotai per visas pamokas: istoriją, lietuvių k. ir literatūrą ir kitas pamokas. Pavyzdžiui, į privalomų perskaityti lietuvių literatūros knygų sąrašą būtina įtraukti krikščioniškosios pasaulėžiūros Lietuvos poetus, rašytojus, istorikus. Jų bendra auklėjamoji įtaka ugdant moksleivius turi atitikti daugumos tėvų išpažįtamų tradicinių vertybių proporcijas. Lietuvos švietime negali vyrauti netradicinių pažiūrų ir kultūrų literatūra. Toks jų vyravimas ugdomuoju požiūriu formuoja perdėm kritišką, netgi protesto situaciją prieš šeimos paveldimas tradicines krikščioniškasias vertybes. To pasekmės: namuose tėvų pradėtas vaikų auklėjimas pagal savo įsitikinimus sustoja ir toliau nebetęsiamas mokykloje.

Tačiau tikroji Lietuvos švietimo misija yra per visą auklėjimo procesą mokykloje Lietuvos jaunimui, atsižvelgiant į jų tėvų pasirinkimą, kaip numato Konstitucija, perduoti istoriškai ir kultūriškai susiklosčiusias Europos tradicines krikščioniškas vertybes. Daugelį amžių mūsų protėvių išbandytos ir pasiteisinusios jos gali padėti ugdytiniais rasti savo gyvenimo prasmę, puoselėti patriotines nuostatas darbuotis Tėvynėje savo šeimos, tautos, valstybės ir visos žmonijos labui.

Aišku, patys savęs „išsitraukti už plaukų“ iš tokio praeityje suformuoto mūsų švietimo sistemos ydingo liūno negalime. Vienintelė išeitis – semtis geros patirties iš kitų šalių, kurios nepatyrė ateizmo priespaudos ir išlaikė savo švietimą ideologiškai nepažeistą. Gražu būtų edukologams patyrinėti, kaip šis auklėjimo procesas vyksta didelę ugdymo patirtį turinčiose, pavyzdžiui, JK, Londono savivaldybių mokyklose. Šv. Kalėdų laikotarpiu čia vyksta nepaprastai gražūs ir įdomūs renginiai, ypač vaidinimai, parengti moksleivių su jų auklėtojais. Į renginius kviečiami tėveliai, parapijos bendruomenė. Tokie vaidinimai vyksta Trijų Karalių tema, kai jie ateina sveikinti užgimusį kūdikėlį Jėzų. Tokie renginiai labai patrauklūs, populiarūs, dvasiškai labai praturtina visą mokyklos bendruomenę. Mokiniai išmoka ne tik gauti dovanas, bet ir duoti, dalytis gėrybėmis su kitais. Galų gale vėliau tokia perimta išmintis ir patirtis atsiperka su kaupu mūsų visuomenei ir valstybei, tautos kultūrai.

Europietiškos krikščioniškosios vertybės kiekvieną asmenį dvasiškai pakylėja, atnaujina jo asmeninį ir bendruomeninį gyvenimą, ugdo krikščioniškąją dora paremtus žmonių santykius, kurie šiandien yra pašliję, puoselėja aktualų tausojantį ir kūrybišką žmogaus santykį su gamta, atitraukia žmogų nuo dvasiškai jį žlugdančio savanaudiškumo, tarnavimo kūno malonumams ir trapiam pinigų dievaičiui. Gamtos ekologiją reikia pradėti nuo žmogaus ekologijos, kitaip visi žūsime. Kadangi esame laisvi ES nariai, šiandieninė politinė situacija palanki mūsų tautai, pereiti nuo iki šiol gyvavusios perdėm ateistinės mokyklos prie vakarietiškos europietiškos mokyklos, siekiančios ugdant mokinius artėti link dvasine prasme gyvo, mylinčio ir gailestingo Kristaus asmens dieviškojo ir žmogiškojo idealo. Popiežius Pranciškus kviečia atsikratyti „bet kokios pesimizmo naštos: pesimizmas nėra krikščioniškas. Sutelkime jėgas, kad iš žmogaus išvytume nihilizmo šešėlį, ko gero, pavojingiausią šiandienos kultūros ligą. Pavojingiausią, nes siekiančią išstirpdyti viltį. Nepamirškime: viltis nenuvilia, ji yra stiprybė“ (*Vatican news*, 2024 11 21).

Šias mintis užrašiau remdamasis krikščioniškąją ir edukologijos mokslo išmintimi, nes Dievas ir mokslas vienas kitam neprieštarauja.

6 skyrius

BRANDI IR LAIMINGA VISUOMENĖ NEKURIAMA GATVĖJE

Vienas gerbiamas pedagogas išsakė labai aiškiai savo nuomonę apie šiandieninį švietimą Lietuvoje. Kalbėta apie popamokinę veiklą, bet, manau, tai būdinga visam Lietuvos švietimui: „Mokyklose veikia būreliai, tik mažai yra norinčių juos lankyti, geriau rūkyti ir gerti alų pakampėse, o čia reikia dirbti, bet dirbti Lietuvoje niekas nebenori, geriau gauti grynus pinigus ir kuo daugiau. Priežastys slypi giliau. Sportuoti mokiniai gali ir dabar, jei tik nori, bet tokių mažuma. Nėra noro. Kaip sužadinti norą? Štai kur esminis klausimas.“ Kokia yra Lietuvos švietimo situacija ir kaip sužadinti mokinių motyvaciją, norą mokytis, veikti, sportuoti? Kokia yra Lietuvos švietimo edukologinė (mokslinė) ir pedagoginė (praktinė) situacija dėl mokinių motyvacijos ir kaip būtų galima ją iš esmės tobulinti? Buvau Anglijoje, Londone, kur susipažinau su šios šalies švietimo sistema [11]. Ką gero sužinojau šiuo klausimu, norėčiau pasidalyti ir iš to pasimokyti.

Anglijoje mokinių ugdymo motyvacijos situacija visiškai kitokia, sakykime – priešinga. Vaikai ir jų

Nuotr. Petro Šidagio

tėvai Londono savivaldybės mokyklomis labai patenkinti: vaikai neskuba po pamokų bėgti į namus, sako, kad mokyklų pedagogai turi didesnę autoritetą nei jų tėveliai. Anketiniai tėvelių apklausų duomenys tai patvirtina. Anglai ugdo savo vaikus remdamiesi savo ilgamete krikščioniškąja tradicija: savivaldybių mokyklose kabo kryžiai, per religines šventes vyksta vaikų šv. Kalėdų, šv. Velykų vaidinimai, į mokyklą atvyksta parapijos anglikonų pastoriai, vyksta labai glaudus bendradarbiavimas su tėveliais. Įdomu, kad tokias mokyklas gausiai renkasi ir Londone gyvenančių musulmonų bei įvairių tautinių bendrijų narių šeimų tėveliai. Čia jie nėra kaip nors išskiriami, siekiama juos integruoti į krikščioniškąją šalies bendruomenę ir kultūrą. Jie tikrai nori būti šios orios šalies piliečiais. Vasaros atostogos labai trumpos (apie 40 dienų), taip pat atostogaujama po religinių švenčių

žiemą ir pavasarį, taigi dirbama palyginti daug ir ilgai. Edukologijos mokslo prasme mokyklos nepatyrė didelės kaitos ir yra klasikinio ugdymo pobūdžio, šalyje ir šiandien veikia vadinamasis visuotinis ir proporcingas ugdymo modelis: kūno fizinis lavinimas, kad vaikai būtų sveiki ir gražūs, darbštūs; kultūrinis lavinimas – mokslinis, dorinis ugdymas, muzikinis lavinimas, įvairių kitų dalykų mokymas, kad vaikai būtų išprusę visose gyvenimo srityse; religinis ugdymas formuojant krikščioniškąją pasaulėžiūrą, dvasingumą (maldos prieš pamokas, pietus, už kitus asmenis ir pan.), kad būtų mylintys Dievą ir artimą, savo šalį, įgytas žinias ir gebėjimus panaudotų geriems, o ne blogiems tikslams. Aplinka mokykloje kukli, rami, kontroliuojama nuo išorės, pastatas nedidelis, vienaaukštis. Kaip rodo tyrimai, Anglijoje vaikams patinka tokios mokyklos, jie neskuba bėgti namo. Vaikų motyvacijos mokytis problemų neteko užčiuopti, mokiniai man pasirodė linksmi, aktyvūs, smalsūs, bendraujantys. Pagrindinė priežastis, manau, yra harmoningas ugdymas. Pirma, sudaromos sąlygos į kiekvieną mokinį žiūrėti kaip į asmenybę (nedidelės klasės, kuriose dirba keli ugdytojai). Antra, ugdytinio, kaip asmens, kūną, dvasią, protą, jausmus lavina proporcingai subalansuotas, vadinamasis visuotinis ugdymas. Mokyklos formuojamoje asmenybėje vyraujančią vietą užima protas, po to valia, kuri pritaria proto pažinimui, o jausmai, emocijos džiaugiasi. Kiekviena ugdoma asmenybė privalo suprasti amžinybės perspektyvą, nes sielų išganymas

yra aukščiausias įstatymas. Tokio ugdymo rezultatas: mokiniai patenkinti, linksmi, nes patenkinami jų sporto, pažinimo, bendravimo, kūrybos, muzikiniai, religiniai poreikiai. Mokiniai nepavargsta, nenukenčia jų psichinė pusiausvyra, nes jie nepatiria per didelės jų proto jėgoms apkrovos, o šis darbas derinamas su mokinių kūno lavinimu bei Šv. Rašto pažinimu, religiniu mokymu, džiaugsminga ir patrauklia muzika, prasmingu ir džiugiu švenčių poilsiu.

Mano lankyta Londono „All Saints“ bendrojo lavinimo mokykla ugdymo procese remiasi tradiciniu krikščioniškuoju auklėjimu. Manau, tai daro ne viena JK savivaldybių mokykla. Įstatymai tai leidžia. Įvertinkime šią gerą patirtį. Pradėkime ir mes nuo kardinalios – esminės – švietimo pertvarkos, atitinkančios visus edukologijos mokslo dėsningumus. Mes turime klasiką A. J. Komenskį, savo edukologijos tėvus mokslininkus prof. S. Šalkauskį, A. Maceiną. Aplankęs Londono mokyklą, labai nustebau, kad jų švietimo idėjos iki šių dienų yra gyvos bei moderniai įgyvendintos ne bet kur, bet pačioje labiausiai išsivysčiusioje Vakarų Europos šalyje. Mums tereikia vadovaujantis jų logika ir išmintimi, atsinaujinant ne „šiuolaikiškumu“ užmaskuota kokia nors liberalia vartotojiška ideologija, bet pažangiais iš pasaulio šalių švietimo patirties kylančiais ir edukologijos mokslo tyrimu pagrįstais laimėjimais.

Koks galėtų būti šių dienų veiksmingo ugdymo požiūriu švietimo idėjos įgyvendinimo kelias, tarkime, savivaldybės bendrojo lavinimo mokykloje, jau

nekalbant apie tikybos ir etikos pasirinkimą disciplinų lygmeniu, kuri garantuoja LR Konstitucija visose Lietuvos savivaldybių mokyklose. Pakalbėkime apie atskiros mokyklos bendruomenės apsisprendimą dėl bendrojo ugdymo pasaulietinės krypties, tarkime, šv. Jono Pauliaus II, pal. Jurgio Matulaičio ar, pavyzdžiui, šv. Kazimiero vardo savivaldybės mokykloje. Manau, čia Lietuvos vyriausybės švietimo politika turėtų būti vykdoma nuolankiai, remiantis vien tik moksliniu pagrindu, atmetant bet kokias ideologijas ar priešišką politiką, vadovaujantis bendruoju visuomenės gėriu. Didžiausi svertai, kalbant apie tokių mokyklų bendrai teikiamą ugdymą, šiuo atveju turėtų būti atiduodami mokinių tėvams, nes valstybė neturi ne tik religijų, bet ir laisvamanybės monopolio. Todėl tik demokratiškai, konsensuso arba daugumos tėvelių pritarimo pagrindu būtų realizuojama konstitucinė tėvų teisė „nevaržomai rūpintis vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus“ (LR Konstitucijos 26 sr. 5 dalis). Remiantis šiuo švietimui esminiu Lietuvos Konstitucijos straipsniu turėtų būti patobulinta mokslinė Lietuvos švietimo koncepcija, švietimo įstatymai ir praktinės bendrosios ugdymo programos, kur pagarbai būtų paminėtas mūsų krikščioniškasis paveldas, šiuose pagrindiniuose švietimo sistemos dokumentuose numatyta atskira galimybė ir krikščioniškai auklėti jaunąją kartą mūsų šventųjų pavyzdžiu. Kadangi konkrečią mokyklą ir jos teikiamą bendrąjį ugdymą pirmiausia renkasi tėvai, **reikia sukurti teise**

pagrįstus mechanizmus tėvams pasirinkti, steigti ir prižiūrėti tokią savivaldybės mokyklą. Šią nuostatą galima būtų vertinti ir pritaikyti kaip tam tikrą įpareigojimą ugdytojams dėl jaunuomenės auklėjimo tokioje mokykloje. Tuomet pats auklėjimas nebūtų paliktas vien tik asmeninei ugdytojų iniciatyvai, nes gyvendami sekuliarioje visuomenėje iš tikrųjų galime turėti įvairios pasaulėžiūros pedagogų. Todėl labai svarbu, kad mokykloje įvairiomis ugdymo priemonėmis būtų nuolat palaikoma tokia švietimo terpė, kuri būtų grindžiama doriniu ugdymu daugumos tėvelių pasirinktomis, bendražmogiškomis ar tradicinėmis krikščioniškosiomis vertybėmis, kurios ateina iki mūsų dienų net nuo pirmojo karaliaus Mindaugo ir krikščioniškos valstybės – Katalikiškos Lietuvos karalystės [12.3] – įkūrimo laikų. Todėl tėvų pasirinkimas turėtų būti svarbiausia sąlyga pedagogui sėkmingai dirbti mokykloje. Tuomet tokiai sukurta švietimo sistemai pedagogų atžvilgiu belieka pasitikėjimo jais, jų kompetencija ir jų noru mokyti, lavinti bei auklėti vaikus kelias. Tokia mokykla negalės toleruoti jokios „pasaulėžiūros iš gatvės“, kur fetišizuojamas smurtas, malonumų ieškojimas, pinigų stabai ir kt. Nuo galimų ugdymo klaidų galės saugoti ir nuolatinis ryšys su mokinių tėvais, periodiška mokyklos administracijos ataskaita ir auditas, viešai pateikiami tėvų apklausos rezultatai, į kuriuos mokyklos vadovai privalės atitinkamai reaguoti ir nedelsdami atsakyti. Krikščioniškuoju požiūriu tikroji mokyklos hierarchijos, valdančiųjų misija – tarnau-

ti visiems bendruomenės nariams, pradedant nuo silpniausiųjų ir požiūrio į kiekvieną mokinį kaip į asmenį.

Straipsnį baigsiu gražiu ir prasmingu palinkėjimu, kurį išgirdau paskaitoje iš mūsų kaimynų svečių – Suomijos edukologų, kad santykiuose tarp mokyklos administracijos, tėvų bei mokytojų „žvaigžde“ tebūna tėvai ir pedagogai, ir jų „žvaigždė“ bus tuo ryškesnė, kuo mokytojai bus profesionalesnė, geresnė savo profesijos žinovai, patarėjai. Mokyklos viduje „žvaigždėmis“ visuomet išliks mokiniai, ypač silpniausieji ar turintys kokią nors fizinę negalią.

Išvada. Kadangi gyvename europietiškosios kultūros terpėje, manau, kad švietimas turėtų glaudžiau bendradarbiauti su tradicine Europoje ir Lietuvoje krikščionių Bažnyčia ne tik tikybos disciplinos, bet ir visos mokyklos lygmeniu. Aišku, tą bendradarbiavimą turėtų inicijuoti mokinių tėvai, nes konstituciškai valstybė neturi ne tik kokios nors religijos, bet ir laisvamanybės monopolio. Čia negali būti jokios prievartos. Švietimo reformos iniciatoriai turi suvokti, kad edukologija kaip mokslas turi savo dėsningumus ir principus, kurie teigia, kad edukologijoje pasaulėžiūros srityje neutralumo nėra ir niekada negali būti, nors ir labai kai kas norėtų tai įteisinti. Net ir atskiro pedagogo „neutralumas“ pasaulėžiūrai tėra tik fikcija. Nepalikdama švietimo politinių ideologų savivalei, Lietuvos Konstitucija šį klausimą išsprendžia teisingai: ji ugdymo kryptį siūlo rinktis šeimai, tėvams pagal savo įsitikinimus. Taigi tėvai turi teisę

rinktis švietimo pasaulėžiūros principo įgyvendinimo strategiją savo gyvenamosios vietos mokykloje. Tai būtina daryti demokratiškai, pagal daugumos tėvų išreikštą valią, pritarimą, sakykim, inicijuojant glaudesnę vietos savivaldybės švietimo įstaigos bendradarbiavimą su vietos bažnyčia. Žvelgiant į ateitį, tokia bendra valstybės švietimo strategija galima būtų išgelbėti ir visą Lietuvos švietimą nuo kylančios dar didesnės krizės, kurią šiandien matome kai kuriose Vakarų Europos šalyse, JAV. Tokios sėkmingos strategijos pavyzdys – Londono savivaldybės mokyklos, kurios remiasi ilgamete krikščioniškąja patirtimi, kur mokinių auklėjimui pateikiamas Kristaus idealas. Atsižvelgdamos į visus edukologijos mokslo dėsningumus, mokyklos tampa populiarios, įdomios, vaikai mėgsta tokias mokyklas, jas renkasi net kitų tautybių (musulmonų) tėvai, kurie nori integruotis į orią JK krikščioniškąją kultūrą ir valstybę. Negalima pamiršti, kad ir mes, lygiai kaip JK, priklausome tai pačiai Vakarų Europos kultūrai. Tad privalome drąsiai nutraukti dar likusius ateistinės kultūros gniaužtus, kurie dar yra likę mokyklose nuo sovietmečio. Mylėkime ir gerbkime pirmiausia save, savo vaikus, Tėvynę Lietuvą, drąsiai rodykime asmeninį pavyzdį. ***Dekalogas ir gyvas Kristaus idealas (Jis – istorinis asmuo) nei netikinčio, tuo labiau tikinčio į Dievą žmogaus moralei neprieštarauja.*** Reikia išmokti gyventi taip, kaip moko Kristus, o ne pradėti vien nuo problemų sprendimo, naudos ar gausių pinigų, skiriamų švietimui.

Panaikinti įsivyravusią stagnaciją švietime reiškia reformą pradėti nuo Kristaus idealo, kurį mums atnešė Dievo Žodis, Dievo duotas mums pavyzdys, kaip Kelias, Tiesa ir Gyvenimas. Kardinolas Audrys Juozas Bačkis teigia, kad Kristus nėra nei filosofas, nei moralistas. Todėl Dievo žodį pirmiausia reikia priimti, po to skaityti ir mąstyti: Ką man Dievas nori pasakyti tais savo žodžiais? Kaip Jis gali paveikti mano gyvenimą šiandien? Ką man sako Jėzus per Šv. Raštą, ar aš gyvenu pagal Dievo žodį? Kaip man išlaikyti vienybę su Kristumi? Kaip gyventi kasdien su Dievo žodžiu? Dievo žodis galų gale susiveda į vieną žodį – Meilė. Nuolat skaitant Šv. Raštą, viską suvokti vien savo protu neįmanoma, todėl svarbu ir pasitikėti nuolankumu, priimti tai, ką Bažnyčia man padeda, man paaiškina. Čia svarbiausia ne vien argumentai, problemų sprendimas ar kokia man ar mums bus nauda iš Šv. Rašto, bet kaip man pačiam gyventi pagal Šv. Raštą. Beje, tokiu savo gyvenimu įtikiname ir kitus žmones, tokiu būdu skelbdami ir pačią Evangeliją. „Kas ne su manimi, tas prieš mane, ir kas nerenka su manimi, tas barsto“ (Lk 11,23), – sako Kristus.

7 skyrius
LAIŠKAI LIETUVOS VALDŽIOS ATSTOVAMS:
SEIMUI, VYRIAUSYBEI, PREZIDENTUI,
KONSTITUCINIAM TEISMUI

**Lietuvos švietimo administratoriams,
nedrįstu sakyti edukologams**

Sveiki Lietuvos valdžių atstovai ir darbuotojai, dirbantys švietimo srityje. Tragedija JAV, kai translyčiai siautėja ir žudo vaikus katalikiškosiose mokyklose, įkvėpė tai parašyti, nes gali būti, kad nieko nekeičiant Lietuvos švietime, iš esmės ir mes artėjame ir artėsime prie tokių tragedijų, ne tik tikinčiųjų piliečių atžvilgiu...

Deja, mieli švietimo klerkai, aš jus galiu suprasti, užjausti, kad nesate laisvi, tarnaujate tam tikrai konjunktūrai, kuri išlaiko mokyklas, švietimo žurnalus, Švietimo ministerijos darbuotojams mokate didžiules algas. Kuo didesnis tokio „švietimo“ finansavimas atrodo lyg ir būtų naudingas Lietuvos piliečiams, šeimoms. Bet taip nėra. Tokiu būdu jūs remiate švietimo sistemoje įsitvirtinusią ideologiją – ateizmą, moderniai – neoliberalizmą, pirmiausia ignoruojantį

morale, ne tik Dievą. Jūs negalite ko nors pakeisti. Turite šokti pagal užsakytą liberalią ateistinę ideologiją, kuri vyrauja 33 m., ir jos negalime pakeisti nuo pat sovietmečio, kai Nepriklausomybės priešaušryje nedemokratiškai ir vienpusiškai, be susitarimo su krikščioniškosios edukologijos atstovais buvo grubiai priimta ateizmu išauklėtų edukologų, dirbusių sovietiniuose institutuose, bet ir Seime. Konceptijose, programose net neliko žodžio „krikščioniškas“, viskas buvo prievarta išbraukta, nors mūsų tėvelių apklausose katalikiškosios pasaulėžiūros tėvų yra bemaž 80 proc. visų Lietuvos piliečių. Bet švietimo įstatymuose ir švietimo programose įsivyravo kita religija – laisvamanybė ir liberalizmas. Tam nepritarę buvo paprasčiausiai atleisti, pažeminti, turėjo išeiti iš darbo. Beje, iki šių dienų dabartinė švietimo konjunktūra iš tikrųjų mažai, praktiškai niekuo nesiskiria nuo ateistinės ideologijos, vyraavusios sovietmečiu ir iki šiol išlaikančios savo stuburą. Tai viena iš priežasčių, kodėl Lietuvoje švietimas stringa, edukologijos mokslo lygmeniu vyrauja betvarkė ir chaosas. Sovietmečiu tokie „edukologai“ tarnavo vienai partijai – komunistams, šiandien – liberalmarksizmui ir jo principams. Beje, Lietuvos Konstitucija taip pat draudžia vadovautis viena ideologija, bet pasaulėžiūrinius klausimus siūlo spręsti tėveliams. Bet tai ateityje, o šiandien mūsų vaikai lieka nuošalėje, palikti valdininkų savivalei, kurie ir toliau skaičiuos švietimui didinamus savo pinigus. Kad buvo jų parengtos kažkokios „konceptijos“, „vizijos“ ar „programos“,

buvo ir bus užsidėtos varnelės ir nieko daugiau. Švietimas ir toliau stagnuoja. Žinau visą šitą „virtuvę“. Man tai labai labai žema, kai kiekybės dalykai eina pirmiau kokybės, pirmiau meilės ir kai nukenčia mūsų vaikai, bėgantys iš tokių ideologų ateistų „tvarkomų“ mokyklų. Jose nėra visuotinio ugdymo, nes nėra harmonijos tarp auklėtinio kaip asmens sielos, proto, kūno, emocijų ugdymo. Tokia „mokykla“, nevedanti savo auklėtinių į mokyklą kaip į sielos, dvasios šventovę, nieko neverta. Ji tarnauja klerkams – liberalmarksizmo ideologams, galbūt, kad jie didintų savo elektoratą rinkimuose. Algų didinimas nereformuotai mokyklai – tai algų didinimas konjunktūros pančiuose dirbantiesiems tam, kad ir toliau būtų jiems paklusnūs ir kad niekas nesikeistų vaikų labui. Jie nusikalstamai pamiršo, kad sielų išganymas yra aukščiausias įstatymas.

2023 03 29, artėjant šv. Velykoms.

Kaip patikrinti, kuri save vadinanti krikščioniška partija iš tikrųjų eina su Kristumi ir demokratija, o kuri ne?

Mieli Seimo, Vyriausybės ir Konstitucinio Teismo nariai, Lietuvos Prezidente, visi Lietuvos piliečiai, kuriems rūpi švietimas. Partijos, kurios save vadina krikščioniškomis, labai lengvai gali pasitikrinti, ar jos eina su Kristumi ar ne, ar tik mosikuoja krikščioniška vėliava, kad jas rinkėjai išrinktų dėl jų pačių

ir kad jos pakliūtų į naujai išrenkamą Lietuvos Seimą. Tai liečia ir tas partijas, kurios iš tikrųjų siekia demokratijos ir nori gero Lietuvos švietimo. Tas patikrinimas būtų paprastas – atsakyti į vienintelį klausimą, ar partija pritaria tokiai švietimo reformai, po kurios būtų galimas **kryželio pakabinimas mokykloje**, kiekviename ne tik tikybos, kabinete, bet ir galimybė pastatyti pagarbioje vietoje kryžių ar šv. Kazimiero – Lietuvos globėjo – skulptūrą, paminklą, ar pakabinti kurio nors kito gerb. Bažnyčios šventojo paveikslą klasėje ugdymo tikslais. Jei atsakymas tėvams, pageidaujantiems tai padaryti dėl savo vaikų ugdymo, būtų ne, nes „Lietuvoje mokyklos yra pasaulietinės“, reikštų, kad ta partija, nors ir skelbiasi esanti krikščioniška, bet visiškai neina su Kristumi, bet su pasauliu, kurio tikslai gali būti visiškai neapibrėžti. Kodėl? Nes ji, ta partija, nepaisytų aukščiausių tėvų norų ugdyti savo vaikus pagal savo įsitikinimus, nesivadovautų tuo, kad moralė ir sielų išganymas yra aukščiausias ugdymo tikslas, paklustų ne meilei, bet įstatymams, žudantiems tą meilę, nors tai būtų nebūtinai tik Seimo, bet galbūt net ir Konstitucinio Teismo sprendimai. Iki to valstybė negali prieiti, nes tėvai negalėtų paklusti tokiems įstatymams, kurie eitų prieš jų valią ugdyti savo vaikus moraliai, pagal savo įsitikinimus. Net gamta iš prigimties verčia tėvus savo šeimos narį ginti visomis, net jokiais įstatymais nenumatytomis priemonėmis ar galimybėmis. Krikščionims amžių pradžioje buvo tokia dilema: primetamas kitų dievų garbinimas, ir

tada daugelis pasirinko kankinystę ir mirtį, bet atsisakė garbinti kitų dievukų stabus. Toks išbandymas krikščionims, nors nebūtinai iki mirties, bet gresia ir šiandien. Tai vyksta švietimo sistemoje politiniu lygmeniu. Kad nepakliūtume į tokių išbandymų pinkelę, siūlyčiau į tokią partiją žiūrėti kaip į veidmainišką ir už ją nebalsuoti per rinkimus. Paaiškinsiu plačiau šio reiškinio pavojaus esmę švietimo srityje. Edukologijoje egzistuoja vadinamieji imanentiniai dėsningumai, būdingi vien tik švietimo sričiai. Tai pasaulėžiūros dėsnių. Jis skelbia, kad ugdant pagal įsitikinimus, t. y. pasaulėžiūrinis ugdymas negali būti neutralus, čia negali likti tuščios vietos pasaulėžiūros prasme. Jei programos, pedagogai jos neužpildo savo pasaulėžiūra, ją užpildo kas nors kitas, o tas kitas gali būti ir „gatvė“, blogas kai kurių įtakingų ir populiarių žmonių pavyzdys ar intencija. Tada vargas tokių mokyklų bendruomenei – tėveliams, mokytojams, tai šaliai. **Visa laimė, kad mūsų pasaulėžiūrinius klausimus mokykloje Konstitucija deleguoja tėveliams.** Taigi švietimo koncepcija privalo būti kuriama ne partijų ideologijų ar komerciniais tikslais, bet remtis Lietuvos piliečių ir tėvelių apklausomis, taigi – pildyti jų valią. Tai liečia ne tik tikybą ar etiką – dalykus, pasirenkamus tėvų ir nuo 15 m. amžiaus pačių mokinių, bet ir visą visuotinį ugdymą iki pat mokyklos baigimo. Europoje vykęs teismas dėl kryželio pakabinimo Italijos mokyklose parodė, kad tradicija gali daug ką lemti, nes ji atstovauja daugumos žmonių, ypač tėvų, valiai. Lietuvos Vilniaus ir

Šalčininkų rajonuose savivaldybių tarybų priimti Jėzaus Kristaus Karaliaus intronizacijos aktai rodo, kad šiuose rajonuose krikščioniškasis ugdymas kyla iš visų piliečių valios, pareikštos per savivaldą. Tad kryželis šių rajonų mokyklose privalo būti toleruojamas visų ugdytinių ir ugdytojų, nesvarbu, ar mokykla priklauso savivaldybei ar valstybinei, ugdymas vyksta valstybine kalba ar kurios nors tautinės bendrijos kalba. Iš tikrųjų – tai demokratijos laimėjimas. Tai suprantama, kad šis mano pateiktas pavyzdys švietime yra demokratijos norma pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, kuri leidžia daugumai tėvų pasirinkti sau priimtina ugdymą. Norint taip reformuoti švietimą visoje Lietuvoje, tereikia į programas įtraukti vieną vienintelį žodį – „krikščionybė“ ir ugdymas tampa normalus, pagrįstas demokratija, kai ugdymo pasaulėžiūra atiduodama į daugumos tėvelių konkrečioje mokykloje rankas. Tokį ugdymą mokyklos pasirenka pačios, jos neverčiamos laimėjusios Seime partijos ideologijos įrankiu, pats ugdymas tampa visuotinis ir harmoningas, nes apima ir ugdytinio kūną, ir protą, ir dvasią. Susipažinimui pateikiu Lietuvos švietimo viziją, parašytą remiantis edukologijos mokslu, tyrimais ir svarbiausia – ilgamete Lietuvos bei kitų šalių švietimo praktika.

2024 08 05, Snieginė.

KRISTAUS KARALIAUS INTRONIZACIJOS AKTO PASKELBIMAS

ŠALČININKŲ RAJONE

2009 m. gruodžio 29 d., Šalčininkai

Šalčininkų rajono savivaldybės taryba, atsižvelgdama į
2009 metais švenčiamą Lietuvos
vardo paminėjimo tūkstantmečio Jubiliejų, gavusi
bažnytinės hierarchijos pritarimą, prisimindama
mūsų protėvių tikėjimo tiesas, krikščioniškas vertybes
bei mūsų rajono tradicijas,
n u s p r e n d ž i a
paskelbti Kristaus Karaliaus Intronizacijos Aktą Šalčininkų
rajone.

Savivaldybės meras: Zdzislav Palevič

**Grįžkime prie tikrųjų Europos vertybių,
kurias jau turėjome suvienytoje karaliaus
Mindaugo Lietuvos valstybėje**

Mieli Lietuvos valstybės vadovai, šiandien su-
kanka 31-eri metai, kai tarpusavio susitarimu buvo
išvesta Sovietų Sąjungos kariuomenė iš Lietuvos.
Lietuva turėtų grįžti prie savo krikščioniškųjų šak-
nų, kurios sovietų okupacijos metu buvo drastiškai
raunamos. Taip pat tautiniu požiūriu turėtume pa-
brėžti ne Lietuvos piliečio tautybę, bet pilietybę ir
valstybinę kalbą, kuri turi būti visų Lietuvoje gyve-
nančių tautų bendravimo kalba. Kiekviename Lietu-
vos lopinėlyje bet kurios tautybės Lietuvos piliečiui
privalo būti garantuota teisė mokytis valstybine kal-
ba. Neturėtų būti paisoma kai kurių mūsų kaimy-
nių agresyvių nacionalistinių reikalavimų, siekiančių

menkinti mūsų valstybinę kalbą. Mes visi gyvename Lietuvoje, kurioje nėra kitų šalių kaimynių žemių. Mokėjimas bendrauti ir mokykloje mokytis valstybine kalba sulygina visų Lietuvos piliečių teises, nesvarbu, ar jis lietuvių, rusų, lenkų, baltarusių ar kitos tautybės. Tautinės bendrijos mokyklos neturėtų būti suprantamos kaip pagrindinės, bet kaip papildomos ir neprivalomos mokyklos, kurių finansavimu galėtų būti pasirūpinta ne vien iš Lietuvos biudžeto, bet ir iš mūsų didžiųjų kaimynių valstybių biudžetų, kurių tautinių bendrijų Lietuvos piliečiai yra giminingi toms mūsų kaimynėms. Jų negali būti daugiau nei mokyklų valstybine kalba*, nes kitaip rizikuotume savo šalies suskaldymu tautiniu pagrindu, šalies teritoriniu integralumu ir vientisumu. Krikščioniškojo tikėjimo pagrindas mokyklose sujungia visas Lietuvoje gyvenančias tautas į vienybę Kristuje ir sąlygoja bendradarbiavimą su meile visos Tėvynės Lietuvos naudai bei visų gerovei. Tegu kiekvienoje Lietuvos mokykloje valstybine kalba kabo kryželis, simbolizuojantis Dievo ir artimo meilę, mūsų Lietuvos istoriją, kurios valstybingumas prasidėjo nuo mūsų katalikiškos Lietuvos karalystės įsteigimo 1251 m. ir karaliaus Mindaugo krikšto bei karūnacijos 1253 m., kada tapome Europos krikščioniškųjų valstybių bendrijos nariais.

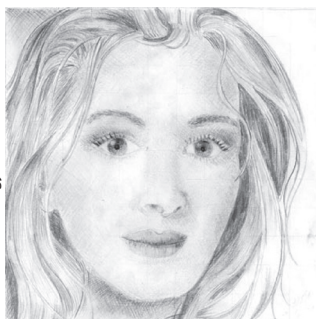
2023 08 31

* Arba tautinių bendrijų tankiai gyvenamose teritorijose turėtų būti sudarytos pakankamai geros sąlygos pasirinkti mokyklą valstybine kalba.

8 skyrius

KO LABIAUSIAI TROKŠTA MŪSŲ ŠIRDYS?

Pieš. Evelinos Šidagytės

Mes dažnai manome, kad galia, turtai ir malonumai gali patenkinti mūsų didžiausius troškimus, nors iš tiesų mūsų širdys trokšta ne ko kito, o meilės.

Dr. Henry Cloud ir
Dr. John Townsend.

Meilę, kurios mes trokštame, pasauliui parodė Jėzus Kristus. Apaštalas Jonas, pirmajame savo laiške rašydamas apie Kristaus mirtį (dėl meilės už brolius, kaip sakė pats Jėzus), kviečia ne tiek Juo žavėtis, kiek sekti: „Mes iš to pažinome meilę, kad Jis už mus paguldė savo gyvybę. Ir mes turime guldyti gyvybę už brolius“ (1 Jn 3, 16). Sekimas Kristumi sąlygojo visos Vakarų civilizacijos atsiradimą. Šiandien per Gerąją naujieną sprendžiamas ir mūsų asmeninis, ir mūsų šalies likimas. Prieš tai buvusi Europoje Graikijos kultūra negalėjo to duoti. Pradžią dabartinei didžiajai Vakarų civilizacijai, apėmusiai visą pasaulį, davė

Kristaus Geroji naujiena. Todėl šiandieninėje Vakarų kultūroje Kristaus atsisakymas mūsų civilizaciją grąžina daugiau kaip 2000 metų atgal į praeitį. Europa be Kristaus jau tapo „nuskinta gėlė“ be savo šaknų: nors matome, kad ji šiandien dar žydi, bet rytoj jau vysta ir džiūsta. Be šaknų augalas negali gyvuoti, nes šios „gėlės“ šaknys yra Geroji naujiena. Senovės graikų filosofų darbai mokslo požiūriu buvo nuostabūs, bet juos palyginus su Kristaus atnešta Gerąja naujiena, yra tik „tušti dūžtantys indai“, nes juose nėra dieviškos meilės, kurios trokšta žmogus. Protas be širdies nėra civilizacijos išmintis.

Tikėjimas į Jėzų Kristų išryškina kiekvieno žmogaus asmenį, parodo jo unikalumą, išskirtinumą, savitą grožį, su Dievo duota savo charizma tarnystei kitiems. Dėl ryškių asmenybių žmonių bendruomenė Kristuje tampa ne vienalytė, bet vienovė įvairovėje. Nors asmenybės bendruomenėje yra vienodos tuo pačiu tikėjimu į Jėzų Kristų, kaip žvaigždės danguje šviečia bendrai, bet kiekviena jų išlieka savita, nes ir žvaigždės visatoje, tarnaujančios pasauliui savo grožiu, yra skirtingos prigimties, dydžio ar formos, nes jos gali būti planetos, saulės ar didžiulės galaktikos, žvaigždžių spiečiai...

Pati meilė yra dieviškos kilmės, nes kyla iš Švč. Trejybės. Mylėti save yra gerai, kai esame santykiuose su Dievu, tai reiškia norėti to, ko Dievas nori mums. Savanaudiškumas, egoizmas kyla tuomet, kai atsiribojame nuo Dievo meilės, tada pradedame pasitikėti vien savimi. Meilė, atėjusi iš Dievo kaip dovana, per

Jėzų keičia mūsų širdis, kad spinduliuotume ją Dievui ir kitiems žmonėms, nes Viešpats savo didžiuoju įsakymu kalba: „Mylėk Viešpatį Dievą visa širdimi, visa siela, visu protu, visomis jėgomis, o savo artimą kaip save patį.“ Mokykloje meilę kaip Dievo malonę, parodytą per Jėzų Kristų, perduoti mokiniams yra svarbi pedagogo užduotis. Prisilietus Viešpačiui, mūsų meilė atgyja, tampa nukreipta nebe vien į save, bet ir į pasaulį, į kitus žmones. Mes tampame kaip saulė, spinduliuojanti šviesą kitiems. Tad išlikime Dievo meilėje!

Pabaigos žodis

Linkėdamas drąsos rizikuoti, popiežius Pranciškus pabrėžė, kad „neturime pagrindo bijoti, nes, pirma, Kristus yra mūsų vedlys ir palydovas. Antra, esame didesnio už mus kultūrinio bei edukacinio paveldo saugotojai. Esame Augustino gelmių paveldėtojai. Esame Efremo Siro poezijos paveldėtojai. Esame katedrų mokyklų ir tų, kurie išrado universitetus, paveldėtojai. Tomo Akviniečio ir Editos Stein paveldėtojai. Paveldėtojai tų, kurie užsakė Beato Angelico ir Mozarto ar naujesniais laikais Marko Rothko ir Oliviero Messiaeno kūrinius. Esame menininkų, kuriuos įkvėpė Kristaus slėpiniai, paveldėtojai. Esame išmintingų mokslininkų, tokių kaip Blaise'as Pascalis, paveldėtojai. Esame daugybės šventųjų aistros paveldėtojai, švietimo ir kultūros aistros paveldėtojai. Tokios daugybės liudytojų apsuptyje atsikratykime bet kokios pesimizmo naštos: pesimizmas nėra krikščioniškas. Sutelkime jėgas, kad iš žmogaus išvytume nihilizmo šešėlį, ko gero, pavojingiausią šiandienos kultūros ligą. Pavojingiausią, nes siekiančią ištirpdyti viltį. Nepamirškime: viltis nenuvilia, ji yra stiprybė“, – pabrėžė popiežius, priminęs, kad krikščioniškasis vilties simbolis yra inkaras.

Popiežius Pranciškus meldė Mergelės Marijos,

Išminties Sosto, užtarimo.

Pagal *Vatican news*, 2024 11 21.

Literatūra ir kiti šaltiniai

1. Šv. Raštas. Naujasis Testamentas, vertė Česlovas Kavaliauskas, Vilnius, 1992.
2. *Stasys Šalkauskis*. Rinktiniai raštai. Pedagoginės studijos, I – II knyga. Vilnius: Leidybos centras, 1992.
3. Doc. Stasės Dzenuškaitės, skaitytų pedagogikos paskaitų konspektas (šios knygos autoriaus).
4. *Stasė Dzenuškaitė*. Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas. Vilnius: PMTI, 1991.
5. *Popiežius Jonas Paulius II*. Enciklika „Veritatis splendor“ „Tiesos spindėjimas“, 1993.
6. *Popiežius Pranciškus*. Enciklika „Fratelli tutti“ apie brolybę ir socialinę draugystę. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2022.
7. *Žanas Gitonas*. Dievas ir mokslas. Kaunas, 1996.
8. Ateistai negalės išmesti kryžių iš mokyklų, *XXI amžius*, 2011 m. kovo 25 d., nuoroda: https://archyvas.xxiamzius.lt/numeriai/2011/03/25/zvil_01.html.
9. *Petras Šidagis*. Etinis reliatyvizmas ir atgimstanti mokykla, *XXI amžius*, 2004 m. rugsėjo 8 d., nuoroda: https://archyvas.xxiamzius.lt/numeriai/2004/09/08/sviet_02.html.
10. LR Švietimo įstatymas, Bendrosios programos ir kiti čia nepaminėti Seimo bei Lietuvos švietimo ministerijos iniciatyva išleisti dokumentai, tarptautinių tyrimų rezultatai, skirti bendrojo lavinimo mokykloms.

11. *Petras Šidagis*. Video medžiaga iš *All Saints Primary school*, filmuota 2013 m. vasarą Londone, UK, nuoroda: <https://youtu.be/RqW1CZxBft8>.
12. Autoriaus asmeninės svetainės:
 1. Krikščioniškosios Lietuvos vizija: <https://ltvizija.dieveniskės.shared.town/>.
 2. Pasauliečiai pranciškonai Dieveniškėse: <https://dieveniskės.shared.town/>.
 3. Katalikiškajai Lietuvos karalystei – 770: <https://katalikiska.lt/>.
13. *Darius Baronas*. Karalius krikščionis Mindaugas po piežių akimis, *Mindaugas karalius*, sud. Vytautas Ališauskas, Vilnius. „Aidai“, p. 23. 2008 m., nuoroda: <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367164024288/J.04~2008~1367164024288.pdf>

Turinys

Pratarmė	5
Įvadas	7
1 skyrius. Apie šių dienų švietimą	12
2 skyrius. Kaip tikėjimas ir mokslas sutaria	15
3 skyrius. Apie žlugdantį sovietinės ateistinės aplinkos poveikį mokyklos bendruomenei	32
4 skyrius. Lietuvos švietimo vizija, arba Kaip valstybėje išvengti sumaišties	41
5 skyrius. Pasaulėžiūros principas, arba Pasakyk man, kas tavo draugas, ir aš pasakysiu, kas tu	53
6 skyrius. Brandi ir laiminga visuomenė nekuriama gatvėje	61
7 skyrius. Laiškai Lietuvos valdžios atstovams: Seimui, Vyriausybei, Prezidentui, Konstituciniam Teismui	70
8 skyrius. Ko labiausiai trokšta mūsų širdys?	78
Pabaigos žodis	81
Literatūra ir kiti šaltiniai	82

ISBN 978-609-08-0673-9

